

”Staten bryr sig mer om min kuk än mitt liv”

– *En intervjustudie om transaktivisters upplevelse av kampen att avskaffa tvångssteriliseringar.*

Av: Izabelle Johannisson

Examinator: Susanne Waldén

Handledare: Jenny Gunnarsson Payne

Södertörns högskola | Institutionen för historia och
samtidsstudier

Kandidatuppsats 15 hp

Etnologi C | vårterminen 2017

JMS programmet – inriktning Etnologi

ABSTRACT

This study shows how political activists during the period from 2008 to 2013 worked to abolish the legal paragraph that demanded transgendered citizens to get a sterilization in Sweden. By accounting for the themes of the medial debate, which for the most part aimed it's criticism against society and it's rulers for keeping the law intact, the study shows how sympathies for the transgendered group were framed. Most arguments that was put forth in the news flow centered around the law being outdated, a discrimination against transgendered citizens and not correlating with Sweden self image of being a modern and civilized country. This correlates with the activists view of what is problematic with the law, they considered it being a betrayal towards transgendered citizens, a dismissal of applying human rights and their right to equal citizenship – through rejecting their reproductive rights. Their strategies involved appearing in media themselves, doing strategic process management and meeting with government officials. This study shows that the law is considered by the activists to reinforce norms of heterosexuality and the societal belief that transgendered people were not fit to uphold the role of a parent. The abolishing of the law symbolizes an inclusion of transgendered citizens in society and making them culturally intelligible. The activists saw the abolishment of the law as a victory but also as a anticlimax, since it was decided by the court and not by politics in addition to experiencing that the decision was formed too late, that the damaged was already done and the activists felt that more needs to be done to make transgendered citizens equal to others.

Nyckelord: Queer, transgender, activism, queerphenomenology, sterilization

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
SYFTE	2
METOD OCH MATERIAL	3
URVAL OCH MATERIAL	3
REKRYTERING OCH URVAL AV INTERVJUPERSONER	3
URVAL AV MEDIEMATERIAL	3
AVGRÄNSNING	4
ANONYMISERING	4
PRESENTATION AV INFORMANTERNA	4
TEORETISKT RAMVERK	7
HETERONORMATIVITET & DEN HETEROSEXUELLA MATRISEN	7
MED FOKUS PÅ QUEERA KROPPAR	8
GRUPPIDENTITET	10
TIDIGARE FORSKNING	11
TRANSSEXUALITET OCH TRANSPERSONER	11
REFLEXIVITET	13
BAKGRUND OCH KONTEXT	15
HISTORISK BAKGRUND: LAGEN OM FASTSTÄLLELSE AV KÖNSTILLHÖRIGHET I VISSA FALL	15
SAMHÄLLSDEBATTEN OM TVÅNGSSTERILISERINGAR 2008-2013	17
LIKVÄRDIGT MEDBORGARSKAP	17
EN FÖRLEGAD LAG I DET MODERNA LANDET	18
MAKTHAVARES MORALISTISKA MOTSTÅND	18
DET SAMHÄLLELIGA FÖRSVARET AV LAGEN	19
DEN VILLKORADE VÅRDEN	20
SAMMANFATTNING	21
AKTIVISTISKA STRATEGIER OCH SAMHÄLLELIGT GEHÖR	25
MEDIESTRATEGIER	25
ORGANISATIONERNA I KONFRONTATION MED STATEN	26
TRANSNATIONELLA STRATEGIER	27
AKTIVISMENS PERSONLIGA BAKSIDA – MOTSTÅND, RISKER OCH UTSATTHET	28
”ATT SJUNGA FÖR DÖVA ÖRON” – BRISTANDE GEHÖR OCH OUPPTRAMPADE LINJER	29
ATT TACKLA MOTSTÅNDET MOT NORMBRYTANDE FÖRÄLDRASKAP	31
FRÅN BARNLÄNGTAN TILL KROPPSLIG AUTONOMI	34
EFTER LAGÄNDRINGEN	36
STRIDEN ÄR VUNNEN, MEN KAMPEN ÄR INTE ÖVER	37
SAMMANFATTNING OCH SLUTSATS	40
LITTERATUR	
BILAGA 1	
BILAGA 2	

INLEDNING

”Kära statsminister,

Jag skriver angående det besked som lämnats idag att regeringen ämnar fortskrida med tvångsteriliseringar av transsexuella medborgare.

Jag vill veta varför du hatar mig så mycket att du vill ta ifrån mig mina möjligheter och rättigheter att bli biologisk förälder. Vad har jag gjort dig?

Svenska regeringen har ingenting i mitt underliv att göra. Ni borde ha bättre saker för er.

Sluta skämma ut Sverige!

Mvh,

Jonah Nylund

transsexuell svensk medborgare”

(Voss, 2012)

Texten ovan ger uttryck för en av många röster som hördes i debatten om upphävandet av den lag som gjorde det obligatoriskt för transpersoner att steriliseras som ett villkor för att de skulle få utöva sin rätt att byta juridiskt kön. För transpersoner har de reproduktiva rättigheterna således varit särskilt kringskurna. I över 40 år stod lagen om könskorrigering oförändrad, inklusive detta steriliseringskrav. Den infördes år 1972, i följd av ett långt led av andra steriliseringslagar vilka syftade till att begränsa reproduktiva möjligheter för en rad olika folkgrupper¹ och innan teknologin som gjorde assisterad befruktning möjlig fanns. Medan andra steriliseringslagar med tiden lades ned – lämnades en kvar, nämligen den som rörde transpersoners könskorrigering. Därmed kan man säga att i takt med den biomedicinska utvecklingen och med tidens gång ökade glappet mellan transpersoners och övriga medborgares möjlighet till att bilda familj – fram tills nyligen blev varje transperson som gick igenom processen av juridisk könskorrigering i och med det även fråntagen sin möjlighet att bli biologisk förälder.

Under fyra sekel fördes det knappt en samhällsdebatt om steriliseringar av transpersoner, men detta ändrades i början på 2000-talet. På grund av debatt, protester, domstolsprocesser, läkare

¹ I Sverige har steriliseringar pågått sedan början av 1900-talet. Från 1934 till 1976 steriliserades ca 63 000 personer av staten på grund av eugeniska (ras/arvshygieniska), sociala och medicinska skäl (SOU 2000:20, s.15f).

som uttalade ett motstånd mot lagen både inom och utanför sin yrkesgrupp samt en betydande del politisk aktivism upphävdes slutligen steriliseringskravet den 1 juli 2013. Denna undersökning söker klargöra vilka personer och vilka kroppar som fick synas och göra sig hörda i den offentliga debatten.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

SYFTE

Syftet med denna studie är undersöka transaktivisters upplevelse av debatten om sin kropp generellt, hur den tedde sig och hur de såg på sin aktivism, på kampens gehör i det omgivande samhället och på deras kropp i relation till händelseförloppet som ledde till lagändringen. Studien undersöker hur glappet mellan transpersoner och övriga medborgares reproduktiva rättigheter upplevdes av transaktivister själva.

I denna studie undersöks utsagor av transaktivister som varit berörda av *Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall* (1972:119) och arbetat för en förändring, under den fem års period som ledde fram till avskaffandet av tvångssteriliseringar.

Målet är att undersöka informanternas retroaktiva berättelser om och reflektioner av hur de upplevde perioden, hur de påverkades av den mediala debatten, deras känslor inför och tankar kring den samhälleliga process som ledde fram till avvecklandet av steriliseringstvånget vid könskorrigering och på vilket sätt de förde sin kamp för rätten över sin kropp. Hur ser de på resultatet av sitt arbete nu när lagen är ändrad och vilken skillnad gjorde lagändringen för transpersoner, enligt dem?

I spänningsfältet mellan en privatperson som är aktivist och samhället som gör politik av ens kropp och intima sfär, ämnar denna studie att redogöra för de normer som påverkade talet om könskorrigering och tvångssterilisering.

METOD OCH MATERIAL

I följande kapitel kommer studiens material, metod och tidsperiod att redogöras för, samt en reflexiv disposition om min egen forskarroll i denna studie.

URVAL OCH MATERIAL

Studiens empiri bygger främst på sex semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna har utförts med personer som aktivt förespråkade för att avskaffa tvångssteriliseringskravet från år 2008 till 2013 – eller påverkades av perioden i fråga. Som ett kontextualiserande material inkluderas även ett selektivt urval av artiklar som publicerades i storstadspresen under samma period. Denna tudelning av empirin har gjorts för att jag i intervjusituationen skulle ha en förståelse för hur den mediala och samhälleliga debatten om *lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall* (1972:119) tedde sig under tiden den pågick. Artiklarna ringar in debattens huvuddrag samtidigt och är en referensram för informanternas utsagor om deras upplevelse av tidsperioden och sin aktivism.

REKRYTERING OCH URVAL AV INTERVJUPERSONER

Jag sökte efter mina informanter online via sociala medier, främst Facebook och via mejlkontakt med organisationer som Pride-föreningar och grupper som riktade sig till transpersoner och queerpersoner. Intervjuerna var semistrukturerade och pågick i cirka en timme – antingen i ett personligt möte eller över telefon då informanterna är utspridda i landet. Informanterna fick exempel på artiklar eller narrativ i debatten för att de lättare skulle minnas sina känslor och tankar under perioden. De flesta av dem som medverkat i studien har på olika sätt, både på egen hand och genom organisationer, fört sin aktivism med målet att avskaffa steriliseringskravet. Två av informanterna är dock inkluderade i studien på grund av deras speciella relation till denna period. En av dem började engagera sig i aktivism samma år som tvångssteriliseringskravet avskaffades, medan en annan var direkt berörd av steriliseringskravet som privatperson, då han genomgick sterilisering som del av sin könskorrigering, men i efterhand börjat fundera på hur kravet har påverkat andra transpersoner.

URVAL AV MEDIEMATERIAL

Artiklarna som är inkluderade i studien hämtades från Mediearkivet Retriever med tidsperioden 2008-01-01 till 2013-12-31. Söksträngen som användes var tämligen enkel, artiklarna skulle ge utslag på någon av sökorden: ”transperson”, ”sterilisering”, ”transsexuell”, ”tvångssterilisering” och ”könsbyte”. Urvalet avgränsades till storstadspresen, då dessa typer av tryckta tidningar i regel har störst spridning och flest läsare i Sverige. Totalt gav sökningen 1358 träffar. Annat material som kan tänkas ha försett medborgarna med information om lagen och dess

kringliggande debatt, såsom publicerade artiklar i magasin, TV- och radioinslag eller valkampanjer från politiska partier, har exempelvis inte studerats. Artiklarna som närlästs handlar först och främst om tvångssterilisering av transpersoner och innehåller dessutom åsikter. De artiklar som innehåller åsikter – det vill säga krönikor, undersökningar kåseri och insändare – fungerar som markeringar om vart problematiken anses ligga och dessutom på ett tydligare sätt ringar in debatten/samhällets åsikter. Det har även inkluderats nyhetsartiklar som i sig förklarar eller ringar in problematiken och debatten på dylikt sätt. Totalt behövs 52 stycken artiklar som ett urval för närläsning och inringande av debatten, då dessa artiklar dels var mest talande och uppnådde mina urvalskrav.²

AVGRÄNSNING

Den period som valts för denna undersökning sträcker sig ut över fem år, från 2008 till 2013. Detta för att debatten om *lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall* (1972:119) började på ett mer tydligt sätt synas i mediala sammanhang just 2008 – dessförinnan finns få artiklar om tvångssteriliseringar. Urvalsperioden slutar vid slutet av år 2013, då detta var året som lagändringen skedde och det är viktigt att veta vilka reaktioner som fanns när lagändringen hade skett – det vill säga hur samhället diskuterade ändringen. Analysens fokus ligger på informanterna och deras upplevelse – medan närläsningen av artiklarna fungerar som en inledning och kontextualisering till samhällsdebatten.

ANONYMISERING

Trots att samtliga intervjupersoner varit relativt öppna med sin identitet i sin aktivism för att avskaffa tvångssteriliseringar är de här helt anonymiserade. Eftersom det rör sig om en särskilt utsatt grupp som både under och efter sin aktivism samt i sitt privatliv mottagit hot och negativa reaktioner är anonymisering särskilt viktigt för den här uppsatsen, för att undvika att deras deltagande i uppsatsen ytterligare utsätter dem för denna risk.

PRESENTATION AV INFORMANTERNA

I detta avsnitt presenterar jag kort informanterna med sina fingerade namn för att kontextualisera deras bakgrund – på vilket sätt de anses vara relevanta för studien.

² I den ursprungliga sökningen handlade majoriteten av artiklarna om sterilisering i en heterosexuellt och frivilligt kontext, om transsexuella personer som förklarar och beskriver sin transformering och om misshandel och diskrimineringsfall (i notisform) som rör transpersoner. Dessa sållades bort. Dessutom handlade en övervägande del av materialet om att annonsera att lagen kan komma att ändras men att riksdagspartiet Kristdemokraterna står i vägen för ändringen.

Intervju nr. 1: Mio är 27 år och bor i skrivande stund i Stockholms län. Det pronomen som Mio föredrar är hen. Mio definierar sig själv som intergender och icke-binär i sin könsidentitet. Hen har arbetat som aktivist i olika rättvisefrågor generellt flera år – men främst i frågor som rör HBTQ-rättigheter. Hen har som aktivist främst arbetat inom organisationer, som RFSL³, där hen erhållit olika positioner och i egenskap av representant för organisationen lett ett arbete för att avskaffa tvångssteriliseringarna av transpersoner. Intervjun var intensiv och Mio förklarade hur henoms strategier som lades inom organisationen för kampen och dess respektive motgångar.

Intervju nr. 2: Efter en kort mejlkontakt med organisationen Transföreningen FPES⁴, hörde Hanna av sig till mig för att medverka i studien. Hanna är 50 år och bor i Göteborgsområdet. Hanna föredrar pronomenet hon och definierar sig själv som en transkvinna. Hanna har fört sin aktivism främst via sociala medier och internetforum. Hon har ställt sig utanför en organiserad aktivism för att kunna påverka på egen hand, då hon länge ansett att det har varit det mest effektiva tillvägagångssättet. Vi hördes av på telefon och pratade om hennes erfarenheter som sträcker sig över en längre period tillbaka.

Intervju nr. 3: På ett café i centrala Stockholm träffar jag Gustav. Gustav är 35 år och bor i Stockholmstrakten. De pronomen Gustav föredrar är han och hen. Han definierar sin könsidentitet som transsexuell FTM med icke-binär könsidentitet. Den aktivism som Gustav involverade sig i var dels självständig då han medverkade i flera studier och i mediala sammanhang och dels en mer organiserad form av aktivism då han hade en styrelseposition i en av RFSLs lokala avdelningar. Intervjun var stundtals lättsam och stundtals allvarlig – Gustav hade lätt att förklara sin kamp och motivera den då han flertalet gånger dessförinnan blivit intervjuad om samma sak.

Intervju nr. 4: Simon, som är 23 år och bor i Stockholms län, är den yngste informanten i studien och föredrar pronomen han. Han identifierar sig som främst queer men även som transkille. Simon började intressera sig för transaktivism när den mediala debatten var som hetast och var aktiv i organisationen RFSL efter lagändringen. Dessförinnan medverkade han

³ RFSL är Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter och inkluderade år 2001 transpersoner i sina stadgar.

⁴ FPES (Ursprungligen kallad Full Personality Expression – Sweden) startades 1966 som en organisation för ”transvestiter och andra könsöverskridare” och har sedan dess omvandlats flera gånger tills de 2009 bytte namn till Transföreningen FPES.

som privatperson i demonstrationer och umgicks med många äldre transaktivister som arbetade för upphävandet av tvångssteriliseringar. Simon menar själv att hans aktivism kulminerat efter lagändringen och att han har dragit nytta av den tidigare kamp som fördes mot tvångssteriliseringar av transpersoner i sin nuvarande aktivism som är kopplad till RFSL.

Intervju nr. 5: Sebastian bor i Värmland, är 29 år och föredrar pronomen han. Sebastian definierar sin könsidentitet som man och nämner i intervjun som gjordes per telefon att han är transperson men inte presenterar det som sin könsidentitet. Sebastian har inte varit aktivist i frågan om tvångssterilisering, men har däremot varit berörd av lagändringen och transrättigheter per automatik. Sebastian valde att sterilisera sig som en del av sin könskorrigeringsprocess en kort period innan lagändringen ägde rum, trots att han erbjöds att avvakta med processen så att han skulle slippa kravet. Detta satte igång tankegångar om transrättigheter och att ha rätten till sin kropp, vilket blev huvudtemat i vår telefonintervju.

Intervju nr 6: Lisa är 70 år och bor i Kalmar län och har sedan minst 25 år tillbaka varit politiskt aktiv i HBTQ-rättigheter och som transaktivist. Lisas föredragna pronomen är hon och hon definierar sig främst som kvinna, men på ett mer flytande spektrum – hon ser inte kön som en fast entitet. Lisa har till störst del varit aktiv i kampen för transrättigheter genom att jobba via organisationer som Patientföreningen Benjamin⁵, Transföreningen FPES och RFSL. Vi fick kontakt via mitt utrop på sociala medier och utförde intervjun över telefon på grund av det geografiska avståndet mellan våra respektive bostadsorter. I cirka en timme gick vi igenom hur hon upplevt sin aktivism under åren, med ett stort fokus på strukturerna som rådde i organisationerna hon varit aktiv i.

⁵ Patientföreningen Benjamin bildades 1979 och var Sveriges första förening riktad enbart till transsexuella.

TEORETISKT RAMVERK

I detta avsnitt redogör jag för det teoretiska ramverk som väglett min studie. Ramverket består i första hand av tankar från queerteori och lesbisk feministisk teori. De teoretiker som jag främst fokuserar på är Judith Butler och Sara Ahmed, men även idéer från Adrienne Rich och Tiina Rosenberg har varit vägledande. Queerteorin kan bäst beskrivas som en blandning studier vars gemensamma nämnare är ett kritiskt fokus på heteronormativitet – alltså de institutioner, handlingar, strukturer och relationer som vidmakthåller föreställningen om heterosexualiteten som en enhetlig, naturlig och allomfattande ”ursprungssexualitet” (Rosenberg, 2002, s.13).

HETERONORMATIVITET & DEN HETEROSEXUELLA MATRISEN

Heteronormativitet som teoretiskt begrepp är återkommande inom genus- och queerteori.

Begreppet är centralt för att förstå frågor som rör transpersoner och de som definierar sig som queer. Transpersoner inkluderas inte i den binära könsuppfattningen – det vill säga den naturliggjorda och normativa föreställningen att män föds till män och kvinnor föds till kvinnor, och så ”ska det vara”. Transpersoner exkluderas – till skillnad från *cispersoner*, det vill säga de som passar in i en binär könsuppfattning – per automatik ur den heteronormativa samhällsmodellen, då de inte passar in i en sådan binär och essentialistisk genusnorm. Istället ”byter” de könsidentiteter, anammar motsatta genusuttryck eller definierar sig som icke-binära. De är således en grupp som ses som avvikare från den heteronormativa strukturen.

Heterosexualitet är inte bara en privilegierad och socialt självklart position som förväntas av personer – utan det finns även heterosexualitet i en förväntad form (Rosenberg, 2002, s.17f). Exempelvis kan heterosexuella personer som lever i polygama relationer eller utövar BDSM anses avvika från heteronormen på grund av sitt sexuella utövande, samtidigt som transpersoner som har heterosexuella relationer inte heller inräknas i den förväntade heterosexualiteten på grund av sin avvikande könsidentitet. Den förväntade formen, idealet, innefattar relationer mellan cispersoner som lever monogamt och inom ramarna för sexuell ”normalitet” (t.ex. utan fetischer). Adrienne Rich har i sitt verk *Obligatorisk heterosexualitet och lesbisk existens* (1986) visat hur den heterosexuella läggningen är en förutsättning i samhället och därmed utgör en normerande samhällelig mall. Hon menar att den visar sin normerande närvaro just i frånvaron av kritik till den. Om vi betraktar heterosexualiteten som en ”naturlig” böjelse, så blir de livsöden som inte följer den sedda som avvikande, som sjukliga eller som känslomässigt och sensuellt utarmade. De banaliseras till att bli kallade ”livsstilar” och blir inte erkända som liv (Rich, 1986, s.37). På liknande sätt menar Judith Butler att *den heterosexuella matrisen* är en

hegemonisk genusdiskurs som förutsätter att begripliga kroppar måste utgå från ett stabilt kön (att det maskulina uttrycker manlighet och det feminina kvinnlighet) och att dessa definieras som hierarkiska motsatser genom den obligatoriska heterosexualiteten. Det innebär att det hon kallar den heterosexuella matrisen i mångt och mycket definierar vilka kroppar och liv som är socialt godkända och vilka som inte är det. Hon menar att kulturen skapar begripliga kroppar och levbara liv genom den heterosexuella matrisen, som i sig kräver en binär genusordning med stabila kön (Rosenberg, 2002, s.70f).

MED FOKUS PÅ QUEERA KROPPAR

Inom fenomenologin ses det mänskliga subjektet som förkroppsligat, vilket innebär att en inte kan skilja på kropp och subjekt – de är sammankopplade. Detta kan inte minst relateras till transpersoners situation då flertalet transpersoner berättar om tiden före sin transformering som en självupplevd diskrepans mellan kroppens utseende och det subjekt de verkligen *är*. De identifierar sig med en annan könsidentitet än den de ”tilldelats” vid födseln och berättar att de därmed ges möjlighet att vara sig själva genom en korrigerande av kroppen.

Relationen mellan subjekt och kropp är något som Sara Ahmed utgår ifrån när hon formulerar sin queerfenomenologi i boken *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others* (2006). Hon kopplar samman den levda kroppen till den tid och det rum den befinner sig i. Hon menar att det i världen finns vissa normaliserings- och exkluderingsprocesser som gör att vissa kroppar och *livslinjer* över tiden producerats och reproducerats som mer mänskliga och mer möjliga än andra (Ahmed, 2006, s.5). Kroppen står i fokus i denna teori, men alltid relaterat till hur den orienterar sig i världen. Hur vi orienterar oss mot andra, menar Ahmed, formar rummets konturer och vår uppfattning av rummet vi befinner oss i. Det påverkar relationen mellan kroppar, deras närhet eller distans. *Orientering* handlar alltså för henne om var en startar, hur vi går fram och kommer fram genom livet, i både tid och rum (ibid, s.5). Sara Ahmed menar att kropparna och subjekten inte orienterar sig planlöst utan följer vissa normerande och performativa linjer – vilket betyder att de fungerar som upptrampade stigar för hur livet ”bör” utformas för att kännas igen av allmänheten som liv värda att levas. *Linjer* existerar för att flertalet personer innan har gått samma väg, och nött upp vägen så att den är lättillgänglig och framstår som självklara riktningar (Ahmed, s.16f). Att kroppar följer vissa linjer upprepade gånger och vad de ”tenderar att göra” är en effekt av historien. Historia är enligt Ahmed en effekt av repeterade handlingar, vilket ger kropparna deras tendenser. Men det är inte bara viktigt med vad som repeteras, men också hur och i vilken riktning som det leder

oss till – vi är ju mer orienterade mot vissa objekt, tankar, känslor och dömande på samma sätt som ens aspirationer och målsättningar. Orienteringen beror på vilken riktning vi vill ta för att bli den vi önskar vara: vi utför handlingar som leder till en identitet som markerar målet (ibid, s.56). Genus är, enligt Ahmed, därmed en aspekt och orientering i livet som formar vad vi gör och vad vi kan göra – ett sätt i vilken kroppen blir orienterad via sina handlingar genom tiden (ibid, s.60).

Enligt Sara Ahmed är linjerna det som upprätthåller, villkorar och skapar världen samt de förkroppsligade subjekten som lever i den. Men bara för de subjekt som är igenkänningsbara, alltså de som följer "*the straight line*" – vilket innebär både den "rätta" linjen och den heteronormativa linjen på samma gång. För att inkluderas i den "straighta" linjen måste man inte bara vara riktad mot de objekt som presenteras för oss i en heterosexuell kultur men även vända oss bort från de objekt som ställer sig bortom den "straighta" linjen. Konceptet som "orientering" innefattar att vi kan avslöja hur livet är mer riktat på vissa sätt mer än andra, genom det krav att vi följer det som redan är givet oss. Och för att ett liv ska räknas som ett bra sådant, så måste den återbetala den skuld som livet innebär. Den bör följa linjen som utlovar ett socialt välstånd och följa de milstolpar som "bör" ske genom livet. Ett queert liv riskerar att inte uppnå kravet på återbetalning av livsskulden, att ge nytt liv under sitt eget (ibid, s.21). Att följa linjer är i sig en sorts social investering, de "utlovar" subjektet att om en följer den kommer goda ting att ske (Ahmed, 2006, s.17). Sara Ahmed menar att för att räknas som ett subjekt och i sin tur att bli en begriplig person, måste en vara "i linje" med normerna och därmed vara straight. Genom denna orientering kan en leva ett liv som räknas i det stora hela. När individer inte följer den heteronormativa linjen framstår de som aviga i samhällets väv, en queer effekt uppstår.

Linjerna kan liknas vid Judith Butlers resonemang om normer som förs i boken *Undoing Gender* (2004). För Judith Butler konstituerar *normer* ett ideal av vad ett liv ska innefatta och vilka personer som kan leva det liv som främjas av samhället. När det ideala livet formuleras så exkluderas och begränsas de personer som inte uppnår de kriterierna. Normer är en process av normalisering och har en makt över den upplevda verkligheten som sker genom olika kroppar – just genom att de har makten att mejsla ut vilka liv som räknas som begripliga, t.ex. vilka som räknas som "riktiga män" och "riktiga kvinnor" (Butler, 2004, s.206). Kampen att omarbete de normer vilka kroppar upplevs genom är viktigt för transrörelsen då de motsätter sig förväntade

kroppsideal. Transpersoners liv har, enligt Butler, potential att påverka det politiska livet på den mest fundamentala nivån – alltså i fråga om vilka som räknas som mänskliga och vilka normer som styr vad ”riktig” mänsklighet är. När transpersoner går in i det politiken visar de på hur normer kan ifrågasättas och hur nya normer kan konstitueras och bli beständiga. Detta görs möjligt i deras förkroppsligande där det blir tydligt att kroppen kan förändras och kön inte är statiska, utan flytande och kan omformas (ibid, s.28f).

GRUPPIDENTITET

Tiina Rosenberg diskuterar i sin bok *Queerfeministisk Agenda* (2002) Iris Marion Youngs tankegångar, i den mån att hon anser det vara en myt att *den kollektiva identiteten* är på väg att dö ut. Hon menar att sociala grupper ska ses som en oundviklig och önskvärd del av samhället. Det är därmed inte nödvändigt att utplåna sociala skillnader grupper sinsemellan för att uppnå social rättvisa. Det som krävs är att institutioner finns som erkänner och respekterar de skillnader som finns mellan olika sociala grupper. Rosenberg menar att det inom queerteorin ofta påstås att förtryck sker när människor kategoriseras och delas in i ett kollektiv, men hon själv påpekar att det finns sociala processer som särskiljer folk från folk i samhället och att somliga möts med förakt och förtryck – exempelvis transpersoner. Ska en lyckas avskaffa förtryck utan att förneka skillnaderna mellan olika sociala grupper måste man beskriva och förstå grupperna på ett sätt som ger rättvisa åt deras ömsesidiga beroende av varandra och de rådande flytande gränserna mellan dem (Rosenberg, 2002, s.16f). Men för att på något sätt förstå ett kollektiv måste en se till individerna i det, och deras identitet, som i denna studie, när informanterna får bidra till att måla en bild av transaktivismens kollektiv. I enlighet med Tiina Rosenberg menar jag att det ger en möjlighet till *positiv självidentifikation* när en har en referensgrupp som en tillhör – men det är särskilt betydelsefullt för marginaliserade och utstötta grupper. Identitetsberättelser har ett behov av att skapa sammanhang och samstämmighet mellan den individuella identiteten och omvärlden – man förhandlar sig till ett utrymme i den sociala gemenskapen och den individuella upplevelsen bör i så fall även bekräftas av omvärlden. Identitet skapas således i relation till de befintliga sociala kategorierna, av de föreställningar som man uppfattar att andra har om en, genom relationer och integration i gemenskaper. Grupper och gruppnormer blir på så sätt en grundpelare i sin individuella identitet (Rosenberg, 2002, s.53f). *Gruppidentitet* blir en del av personen när denne person uppfattar den sociala situationen och historien som tillskrivits gruppen som sin egen – det kan vara en självmant placerad individ eller en tvingad form av inkludering i kollektivet eller en kombination av båda (ibid, s.58).

TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt redogörs det unga men växande forskningsfält som denna studie tillhör, nämligen transstudier, vars forskningsfokus ofta är identiteter, praktiker, erfarenheter, kroppar och fenomen som inte ”hör hemma” i rådande västerländska normer kring ”riktiga” män och kvinnor. De handlar i mångt och mycket om heteronormativitet i relation till transpersoner och fokus hålls på exkluderingsprocesser och normaliseringskrafter. Men för att just denna studie ska sättas in i en kontext, krävs det en beskrivning av närliggande svenska transstudier.

TRANSSEXUALITET OCH TRANSPERSONER

Överlag finns inte svenska etnologiska studier om transpersoner och transsexualitet i överflöd. Med detta sagt betyder det inte att ingen forskning finns, den finns att hitta både inom och utanför etnologin och nivåerna på publikationerna varierar från avhandlingar till studentuppsatser.

En etnologisk avhandling som på ett utförligt sätt beskriver och analyserar transpersoner i mötet av vården utifrån queerfenomenologi är Signe Bremers bok titulerad *Kroppslinjer: kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering* (2011). Hon undersöker i sin studie via djupgående intervjuer med olika transpersoner deras psykiska och kroppsliga upplevelser av vårdmöten och behandlingar under könskorrigeringsprocessen. Denna avhandling fokuserar främst på ett vårdperspektiv, vilket även tidskriften *Lambda Nordicas* temanummer *Trans health (care)* (3-4/2013) sätter i centrum. De tar sin utgångspunkt i de människo-rättskränkningar som sker på grund av könsidentitet och fokuserar på sjukvården i fråga om dess ansvar, vård och omsorg och hur vården kan förbättras för transpersoner. I detta nummer diskuterar de olika forskarna och skribenterna bland annat kulturella representationer, attityder till självmedicinering och transpersoners erfarenhet av olika typer av hälsovård samt psykologers attityder till transklienter. Ett annat fokus i forskningsfältet tas fram i *Tidsskrift för genusvetenskap* (nummer 37(4), 2016) där det i ett helt nummer diskuteras forskning i Skandinavien som arbetar med frågor om cisnormativitet och feminismer. Den ringar in de samtal som förs inom och utanför akademien i överlappningarna mellan transstudier, feministisk forskning, och queerteori.

Anna Norberg har i sin avhandling *Samkönad tvåsamhet – vardagsliv och heteronormativa praktiker* (2009) undersökt samkönade relationer och hur de måste hantera heteronormativa ideal från omgivningen i sin artikulering och konstruktion av sina relationer – vilket gör att de samtidigt förkroppsligar idealet för jämställdhetsdiskursen och upprätthåller normerna för att

vara ett idealiskt par i samhällets ögon. Heteronormativiteten tar sig även i uttryck genom kroppen och normer om kläderna. Martin Bergs avhandling *Självets garderobiär - självreflexiva genuslekar och queer socialpsykologi* (2008) som fokuserar på kläder i relation till könsideal och könsuttryck när det gäller transvestitism och transsexualitet – då vissa typer av kläder materialiserar både ens egen subjektivitet och begäret att transformeras till ett annat könsuttryck samt utmanar gränserna för könskategorier. Maja Gunn var även inne på samma spår när hon i sin avhandling *Body Acts Quuer – Clothing as a Performative Challenge to Heteronormativity* (2016) talar om hur mode skapar, på ett performativt och queert sätt, könsroller. I Anna Silverskogs avhandling *Queera livslopp – Att leva och åldras som hbtq-person i en heteronormativ värld* (2016) visar hon hur kön, genus och sexualitet är viktiga element för människor hela livet igenom och hur dessa element är samhälleliga diskurser och normer. Könsidentitet och sexualitet, menar hon, är inte bara en del av privatlivet utan normativa strukturer som utgör en förväntan över hur livet bör levas – vilket hon delvis bevisar genom att det vedertaget i samhället att stora livshändelser definieras genom exempelvis äktenskap, jobb, pension och barn.

En studentuppsats som har ett fokus som liknar mitt, nämligen att fånga transpersoners erfarenhet och uppfattning av de verkande sociala normer kring könsidentitet, såsom heteronormativitet, skrevs av Rosanna Aasum Hultberg (2016) och heter "*Det är väl på sätt och vis det heteronormativa samhället som har gjort mig till transperson [...] En enkätstudie med transpersoner*". Hultberg har i denna kvalitativa intervjustudie analyserat enkätsvar från 35 informanter som är transsexuella och har i denna studie dragit slutsatser om deras levnadsvillkor. Resultatet av hennes analys visar att transpersoner är direkt påverkade av samhälleliga normer och i synnerhet av heteronormativitet. Dessutom utsätts de för en stor mängd negativa bemötanden och attityder kring deras könsidentitet. Upplevelsen av att leva i ett heteronormativt samhälle går att återfinna i flera studier som till exempel Joline Jacobssons kandidatuppsats "*Det bor en pojke i mig*" – *En kvalitativ studie om transpersoners plats i ett heteronormativt samhälle* (2014). Jacobsson visar hur denna norm påverkar transpersoners livsvillkor och undersöker hur de upplever samhällets bemötande beroende på vilken könsroll informanterna uttrycker. Men samhällets heteronorm finns inte bara hos staten eller sociala/vård instanser, utan kan även urmejslas som en exkluderingsmekanism i skolan som institution.

Flertalet studier om transpersoner fokuserar på deras möte och upplevelse av vården och deras

könskorrigeringsprocess. En studentuppsats som i mångt och mycket faller in i samma kategori som Signe Bremer är Sofia Anderssons (2016) *Transpersoners upplevelser av vårdpersonalens bemötande inom den öppna hälso- och sjukvården – en litteraturöversikt*, där hon utifrån Husserls livsvärldsteori drar slutsatsen om att vårdpersonal kan behöva ökad förståelse och utbildning för transpersoners behov, då många transpersoner vittnar om bristfälligt vårdbemötande och visar på ett kunskapsglapp inom vården för denna samhällsgrupp. Sophie Larsen har 2013 utfört en liknande studie, men baserat på semistrukturerade intervjuer, vid namn ”*Men du är ju en hon*” – *En intervjustudie om transpersoners erfarenheter av mötet med hälso- och sjukvård*. Hennes studie visade likväl som Anderssons uppsats att kunskapsbristen i vården var det som bidrog mest till att mötena med vården upplevdes negativt. Bemötandet ter sig som ett strukturellt problem som påverkar transpersoners välmående, något som författaren dessutom kopplar samman med liknande slutsatser från studier gjorda i USA och Australien.

På den internationella forskararenan finns flera transgenderstudier, ett exempel är *The Transgender Studies Reader* (2006) skriven av Susan Stryker och Stephen Whittles och har kommit ut i två volymer – där de sammanfattningsvis utgör ett viktigt bidrag till fältet med flertalet framträdande forskare som bidragit med egna kapitel. Uppföljaren *Transgender Studies Reader 2* (Stryker & Aizura, 2013) har även ett flertal relevanta kapitel som bidragit till transstudier som ett fält, exempelvis det kapitel som är skrivet av Currah och Moore där de utifrån Eve Kosofsky Sedgwick's teorier diskuterar hur man i själva diskussionen om transaktivism kan se den centrala påverkan som nuvarande genushierarkier har på transpersoner – detta för att transsexualitet är högst relevant som en analyskategori och ett verktyg om en vill förstå hur de normativa krafterna och konstruktionen av genus och dess binära uppsättning påverkar alla våras liv. Ett annat viktigt bidrag till fältet är Viviane K. Namastes avhandling *Invisible Lives: The Erasure of Transsexual and Transgendered People* där hon dels kritiserar flertalet transgenderstudier och deras forskare för att ha fel fokus, ett fokus som är för teoretiskt och glömmer bort den levda erfarenheten samt hur den egna forskarrollens påverkar analysen, vilket enligt henne är viktigt i sådana studier.

REFLEXIVITET

Med reflexivitet menas den sorts självmedvetenhet som en forskare anses bör ha i mötet med den Andre, de som är ”forskningsobjektet”, dvs. informanterna. Detta innebär att jag som forskare ska vara ”medveten om min egen medvetenhet” (Ehn & Klein, 1994, s.10ff). I och med detta, bör det nämnas att jag i denna studie delvis har klivit in i ett fält som jag redan

tidigare befunnit mig i. Jag har själv varit involverad i valberedningen i en av RFSLs lokalavdelningar och har tidigare umgåtts i HBTQ-politiska kretsar där aktivister varit vanligt förekommande. Samtidigt som jag inte till fullo kan förstå informanternas utsagor på det sätt som de själva förstår sin historia så är jag inte kontextlös i den process som krävs för att omvandla deras erfarenheter till akademiska tankeobjekt och analysera dem i mina egna termer. Därtill finns det, på grund av just denna bakgrund, också en risk att jag i denna uppsats gör mig till språkrör eller aktivist istället för forskare – i och med denna uppsats tar jag en ställning för gruppen, vilket kräver en reflexiv ansats. Det som i min mening gör mig till något annat än aktivist eller språkrör är min kunskap i ämnet som jag fått genom erfarenhet av HBTQ-kretsar och tillika min distans till aktivismen då jag inte är inkluderad i transrörelsen per definition. Jag måste i denna uppsats genomgående fråga mig själv som forskare varför mina ”fakta” och tolkningar ser ut som de gör och därtill problematisera mitt skrivande allteftersom slutprodukten blir till (ibid, s.80). Medvetenheten om min position som utomstående måste här påpekas – jag är inte en transperson, utan cisperson, det vill säga en person som fötts i ett biologiskt kön, som kvinna, levt ut den könsrollen livet igenom och varit bekväm i den. Jag måste i arbetet av denna uppsats ha en medvetenhet om min privilegierade position i relation till mina informanter, i den heteronormativa kontext som jag undersöker, och vara medveten om att jag aldrig upplevt känslor de haft, att om jag känner igen mig i scenarier som diskuteras betyder det inte att de är liktydiga med mina erfarenheter.

BAKGRUND OCH KONTEXT

HISTORISK BAKGRUND: LAGEN OM FASTSTÄLLELSE AV KÖNSTILLHÖRIGHET I VISSA FALL

År 1972 stiftades den ursprungliga *Lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall* (1972:119) i Sverige, vilken omfattar transsexuella och intersexuella personers rätt till byte av juridiskt kön. Denna lag krävde att personer som ansökte om könskorrigering skulle vara över 18 år, ogifta, ha ett svenskt medborgarskap och dessutom vara sterila. Själva processen som en könskorrigering består av är tudelad – den innebär en medicinsk utredning och en separat juridisk ändring. Den medicinska utredningen innebär att patienten ingås i TS-vården medan den juridiska delen är en administrativ process som innebär att anteckningen om könstillhörighet ändras i folkbokföringen samt i ens personnummer efter att ett godkännande har gjorts av Rättsliga rådet. 1972 års lag reglerar endast senare delen, med undantag för tillstånd till könskorrigering operation som även innebar en sterilisering.

Denna lag var relativt oproblematiserad av svenska staten tills det utfördes en statlig utredning av lagen i mars 2007 (SOU 2007:16) och det lämnades ett betänkande om lagändring – i vilken det föreslogs att kravet på att vara ogift och svensk medborgare skulle avskaffas och att kravet på sterilitet skulle ersättas med ett krav på att avlägsna könskörtlarna (dvs. kastrering).

Steriliseringskravet institutionaliserades med motiveringen att det skulle kunna hålla ordning i släktskapsförhållanden och undvika en förvirring som dåvarande regering fruktade skulle kunna uppstå utifall en transsexuell person som fått en könstillhörighet ändrad skulle få barn (ibid: s.29) – detta uttryckte samhällets heteronormativa syn på familjebildning och släktskap. Sammanfattningsvis hölls steriliseringskravet för transpersoner kvar ända fram till lagändringen år 2013, med motiveringen ”att man inte ville ställa till oreda i släktleden”, trots att övriga tvångsteriliseringspraktiker som omfattades av lagar upphörde redan 1976.⁶

Under tiden som lagen instiftades innefattade inte äktenskapslagstiftningen samkönade äktenskap heller, vilket gjorde att kravet på att vara ogift vid könskorrigering instiftades eftersom det giftermålet hade efter en könskorrigering skulle ha inneburit att två personer med samma juridiska kön varit gifta. Tekniken för konstgjord befruktning kom till, likaså

⁶ Som jag nämnde inledningsvis fanns inte tekniken för att utföra konstgjord befruktning när lagen instiftades, men när tekniken uppkom gjordes heller inget för att anpassa lagen efter transpersoners situation.

lagstadgades samkönade äktenskap – men lagen om könskorrigering blev densamma. I den statliga utredningen från 2007 påstås det att det är ett få antal svenskar som berörs av denna föråldrade lag, men att lagstiftningen är av stor vikt för dem som är berörda och att ändringen handlar om en möjlighet till ökad livskvalitet. Det föreslås kastrering istället för sterilisering år 2007, långt efter att de tekniska och lagliga möjligheterna har uppdagats, vilket visar den heteronormativa karaktär som denna lagstiftning innehöll.

Transpersoner är, enligt en annan statlig utredning från 2007, som samhällsgrupp särskilt drabbade av psykisk ohälsa och uppfattar sig ofta som trakasserade samt diskriminerade på grund av sin könsidentitet (SOU 2007:16, s.13). Transpersoner är således en liten och heterogen del av samhället som är utsatta överlag och som patientgrupp har denna lagstiftning om könskorrigering inte underlättat denna utsatthet. Bland de transpersoner som söker hjälp har 30 procent försökt ta sitt liv, och enligt en studie från 2009 svarade 97 procent av transpersoner att de upplevt trakasserier, kränkning av privatlivet, verbal förnedring och avsiktligt refererande till personen i fel kön.⁷ Enligt folkhälsomyndighetens rapport

Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner (2015) har var femte transperson blivit utsatt för fysiskt våld och var tredje för psykiskt våld på grund av sin transidentitet. Transpersoner har i stor utsträckning lågt förtroende för exempelvis polis, hälso- och sjukvård samt socialtjänst – vars uppgift är att ha en skyddande och främjande roll i samhället.

År 2010 lade Socialstyrelsens fram utredningen *Transsexuella och övriga personer med könsidentitetsstörningar – Rättsliga villkor för fastställelse av könstillhörighet samt vård och stöd* där det fanns förslag på lagändring för att ta bort kraven på att vara ogift och steril. I denna rapport framkommer det att det svenska steriliseringskravet inte stämmer överens med EU-kommissionens rekommendationer från 2009, som säger att sterilisering inte får krävas för att patienterna juridiskt ska få byta kön. Stockholms Kammarrätt fastslog även 2012 att steriliseringskravet stred mot regeringsformen, Europakonventionen, mot dagens värderingar och att kravet inte ligger i en frivillig grund och därför är diskriminerande (Stockholms Kammarrätt, 2012). Steriliseringskravet avskaffades således med lagen SFS 2013:405 som trädde ikraft den 1 juli 2013. För närvarande kräver lagen att den som på grund av transsexualism ansöker om könskorrigering ska vara minst 18 år gammal och måste ha bott i

⁷ Statistik tagen från transsexualism.se och *Suicide and Suicide Risk in Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Populations: Review and Recommendations*, *Journal of Homosexuality*, volume 58, 2011.

landet minst ett år för att kunna ges tillstånd till ny juridisk könstillhörighet och könskorrigering kirurgiska ingrepp.

Under 2000-talet började således denna lag att ifrågasättas och genom offentlig debatt, expertutlåtanden och inte minst genom transpersoners egen aktivism drevs beslutet fram att upphäva den lag som påtvingar sterilisering vid byte av sitt juridiska kön. Politiker, bloggare, aktivister, organisationer och privatpersoner formulerade sina åsikter och agiterade fram vad som kom att bli ett upphävande av den praxis som tvingade transpersoner att steriliseras för att få uppnå ett juridiskt könsbyte.

SAMHÄLLSDEBATTEN OM TVÅNGSSTERILISERINGAR 2008-2013

På nyårsafton år 2013 summerar Svenska Dagbladet hur året har gått. De ägnar en sida åt att kröna ”årets ...” i alla tänkbara kategorier, denna sida fylls av både ris och ros till personer, organisationer och makthavare. I denna inramning av årets mest nämnvärda händelser och skeenden kröns domen som i Stockholms kammarrätt ledde till slopandet av sterilisering vid könskorrigering till ”årets framsteg”. De skriver: *Det var således i en domstol och inte via långbänkarna i regering och riksdag som tvångssteriliseringen äntligen kördes på porten.* (Karén, 2013). Visst var detta korrekt, men mycket hade dock skett även utanför domstolens och riksdagens stängda dörrar. I flera år hade flertalet personer demonstrerat mot kravet, träffat politiker för att påverka deras beslut och dessutom hade ett flertal röster figurerat i den mediala debatten. I det följande kommer jag att sammanfatta de mest återkommande teman som förekom i den här debatten: ”Likvärdigt medborgarskap”, ”En förlegad lag i moderna landet”, ”Makthavares moralistiska motstånd”, ”Det samhälleliga försvaret av lagen” och ”Den villkorade vården”.

LIKVÄRDIGT MEDBORGARSKAP

Majoriteten av de röster som hördes i debatten om tvångssteriliseringar kom från motståndarna till steriliseringskravet. Ett central tema i debatten var att samhället måste börja se transsexuella som likvärdiga medborgare, att deras personliga integritet bör respekteras precis som alla andras – som i Aftonbladets insändare titulerad *Sluta tvångssterilisera oss!*:

Vi har samma behov av personlig integritet, acceptans för våra identiteter och våra namn och att få tillgång till vår medicinska historia som alla andra. Tvångssterilisering kan aldrig få vara accepterat i ett civiliserat samhälle, oavsett vilka omskrivningar man använder. (Ottoson, Hansén et al., 2007)

Majoriteten av skribenter lyfte fram ojämlikheten mellan transpersoner och övriga medborgare. Ofta talades det om skadliga rådande normer som sedan länge har separerat ”Vi”, de ”vanliga” medborgarna, och de Andra, ”transsexuella medborgarna” (jfr Gunnarsson Payne, 2013).

EN FÖRLEGAD LAG I DET MODERNA LANDET

I många artiklar ställs lagen mot tidsandan, andra länder och liknande lagar – för att poängtera orimligheten i att behålla den. Ett exempel är när miljöpartisten Agneta Luttröpp uttalar sitt missnöje i en artikel: *Det är en makaber lag. Det är inte värdigt år 2012 att någon ska tvångssteriliseras, [...] Andra länder har inga sådana krav och det har inte medfört några juridiska komplikationer* (TT, 2012) och när det debattinlägg som skrevs av ett flertal HBTQ-aktivister i Dagens Nyheter ett år senare där det står: *den svenska staten har tidigare fastslagit att sterilisering i utbyte mot viss myndighetsutövning eller myndighetsbeslut är att jämställa med tvång och inte ett fritt val* (Gidlund, Burman et al., 2013). Många skribenter betonar diskrepansen mellan Sveriges rykte och den faktiska verkligheten:

Steriliseringskravet som ställs på någon som vill byta kön rimmar mycket illa med vår moderna syn på mänskliga rättigheter. Det är orimligt att staten ska tvinga någon att svälja hormontabletter eller lägga sig under kniven i enda syfte att bli ofruktbar. Det är inte värdigt Sverige. (Fjellner, 2012)

Att lagen inte går hand i hand med tidsandan och upplevs vara förlegad var således ett vanligt förekommande argument i debatten för att avskaffa steriliseringskravet.

MAKTHAVARES MORALISTISKA MOTSTÅND

För många av skribenterna rädde det knappa tvivel om att motsträvigheten gentemot avskaffandet kom ur moralistiska grunder. Dessutom skrevs det ofta om att försvaret av lagen är ologiskt, då flertalet instanser inom och utanför Sverige ser lagändringen som ett måste:

Argumenten är överväldigande: Det ska mycket till för att 40 år gamla moralistiska paragrafer ska ha en plats i dagens lagbok. Socialstyrelsen har utrett frågan och kommit fram till att kravet borde tas bort. Sverige har också fått kritik från bland andra Europarådet och Human rights watch, som menar att det strider mot de mänskliga rättigheterna. Dessutom borde Sverige för länge sedan ha lärt sig läxan om den moraliska skuld som kan drabba ett samhälle som tvångssteriliserar sina medborgare. (Wolodarski, 2012)

Tonen var överlag hård i debatten och skribenter riktat sig stundtals direkt till makthavare, de uppmanar dessa att släppa normerna, värderingarna och moralen som ligger bakom lagen. Mest vanligt var att rikta kritiken till dem som var officiella motståndarna för lagändringen rent politiskt, nämligen Kristdemokraterna. De var, bortsett från Sverigedemokraterna, det parti som

främst ställde sig emot lagändringen. Kristdemokraterna hade en slags veto-roll i debatten då partiledaren Göran Hägglund under denna tid även var socialminister. På grund av detta poängterar flertalet skribenter vad de upplever vara fel med Kristdemokraternas politik, som i insändaren nedan:

Om kristdemokraterna fortsätter ägna sådan tid och kraft åt att diskutera underlivsfrågor har partiet ingen framtid. Det är nog ingen slump att Kristdemokraterna ligger stadigt under fyra procent i opinionsmätningarna. Det är en naturlig reaktion. Kristdemokraterna borde inse att folk inte vill ha dem, varken i sitt underliv, eller i sin sängkammare. (Lundberg, 2013)

Medan vissa påpekar hur medborgares underliv och sexliv inte bör vara något som angår Kristdemokraterna, menar andra att rollen som socialminister inte fullföljs om fokus läggs på ”lämpligt föräldraskap” utan att fokus bör ligga på *att barn behöver trygghet och kärlek - inte nödvändigtvis föräldrar som lever upp till bilden av vad som är normalt.* (Mattson, 2010). Flertalet kristdemokrater försvarade även lagen för att de ansåg att den säkerställde att samhället producerar ”lämpliga föräldrar” och verkade för ”barnens bästa”:

Det är av hänsyn till barnen, säger en del. Jaså? Hur tänker ni kring mannen som gör en korrigerig flera år efter familjebildning? Bör vi ta hans barn ifrån honom? Nej, det vore inte mycket till barnperspektiv, eller hur? Men detta är logiken på vilken KD:s politik vilar, trots slogan om "ett mänskligare Sverige". (Rayman, 2011)

Precis som i citatet ovan visar, så var det tämligen vanligt i debatten att ifrågasätta vem och vad lagen egentligen skyddar – eftersom ”barnperspektivet” inte håller som logiskt argument enligt de som var emot lagen.

DET SAMHÄLLELIGA FÖRSVARET AV LAGEN

Det fanns även personer som försvarade lagen, men dessa röster var färre i antal. Överlag rådde en okunskap över lagens existens bland ”gemene man”. I en av Aftonbladets enkäter 2011, frågar de sina läsare om transsexuella bör ha rätt till att skaffa barn. Majoriteten var för förslaget, men omedvetna om kravet sedan innan (Olsson Olsén, 2011). Och när kvällsposten frågar sina läsare om lagen bör behållas svarar 57 procent ja och enkäten kompletteras bland annat med citatet *Bara för att jag skär av mig k**en och börjar sminka mig blir jag inte kvinna* (Kvällspostens webbfråga, 2010). Detta visar på en samhällelig inställning av misstro till transpersoner och deras kapacitet till att vara förälder. Det civila motståndet för lagändringen kan även summeras med Bo Branders, doktor i teologi och präst, uttalande om

tvångssteriliseringarna:

- Man får bestämma sig i vår kultur om man vill vara man eller kvinna. Och sen får man ta konsekvensen. Det är inte en hobby att få barn. Om man ser det ur barnperspektivet behöver barnet en god mamma och en god pappa. Fundamentet i samhället är en mamma-pappa- barn-familj. (Bankel & Jakobsson, 2010)

Att behålla den heteronormativa mamma-pappa-barn dynamiken var således en tillräcklig anledning för många att inte avskaffa lagen, då en stor del av medborgarna trodde att transpersoner skulle hota den konstellationen om de skulle få reproducera sig.

DEN VILLKORADE VÅRDEN

Många skribenter resonerade kring de rådande skillnaderna i tillgång till vården och transpersoners rätt till ett fungerande liv på villkor som alla andra. Skribenterna ville spräcka hål på myten om att könskorrigering är ”frivilligt” genom att påpeka allvaret i den utsatta position som transpersoner har – som kan ses i inlägget nedan:

Folkhälsominister Maria Larsson upprörs över att det kallas tvångssterilisering, eftersom det enligt henne handlar om människor som bytt kön "på frivillig väg". Som om könskorrigering är något man gör för skojs skull. Ministern behöver bara titta i självmordsstatistiken bland transsexuella för att se att det handlar om liv och död. För många är könskorrigering en förutsättning för att orka leva. [...] Vid det här laget borde staten veta bättre än att bestämma vilka människors fortplantning som är önskvärd. (Forsberg, 2012)

Många påpekade även den orättvisa en transperson utsätts för genom den lagstadgade och villkorade transvården – att den styrs av samhälleliga normer om kön och genus:

Transpersoner vittnar i dag om att läkare försöker skapa "riktiga män" och "riktiga kvinnor" av dem. Sådana könsstereotypa krav ställs inte någon annanstans inom svensk vård. Transpersoner måste respekteras som individer med en mångfald av könsuttryck och behandlingen måste rätta sig därefter (Wolodarski, 2013)

En tämligen vanlig åsikt som lyftes av skribenterna var att en nekad könskorrigering riskerar att leda till en värre mental hälsa hos personen i fråga och att möjligheten till ett bättre mående inte bör ske på fortplantningens bekostnad. Som en insändare i Aftonbladet skriver:

Därför är steriliseringskravet en sån grym ironi: Vi tillåts komma så mycket närmare våra drömmar genom att vi får genomföra de könskorrigerande behandlingarna - men sedan förnekas vi för alltid drömmen om att dela vår lycka med våra barn. (Beatie, 2011)

I nyhetsflödet fanns således, som en motvikt till ”allmänhetens skepsis” om transpersoners föräldraskap, porträtterande artiklar som visade hur kravet påverkat transpersoner som samhällsgrupp och dessa ger läsaren möjlighet till igenkänning.

SAMMANFATTNING

Debatten ägdes i mångt och mycket av motståndarna till lagen och de riktade hård kritik till makthavare och samhället. Genomgående vädjar de till samhället och staten att erkänna transpersoner som människor genom att avskaffa kravet – och därmed börja bryta ned de könsnormer som är skadliga för transpersoner. Lagen ansågs rimma illa med den självbild som råder kring Sverige som ett modernt och civiliserat land. Kristdemokraterna kritiserades av många och de som var emot lagändring motiverade det med en moralistisk grund. Gemene man visste knappt om att steriliseringskravet fanns och verkade inte visa på ett intresse för förändring samt att det i samhället fanns det en generell missuppfattning om könskorrigering som en frivillig process.

AKTIVISTERNAS BERÄTTELSE

STARTSKOTTET OCH KÄNSLOR INFÖR AKTIVISMEN

Det som inledningsvis bör utredas om informanternas aktivism, är varför de anslöt sig till den politiska rörelsen för att avskaffa steriliseringskravet. Eftersom alla informanter kommer från olika bakgrunder så varierade svaren. Gemensamt för samtliga informanter var att denna period innebar något speciellt för dem och uppger att de hade starka känslor inför startskottet.

Gustav svarade på varför han började bli aktivist med att säga *allt du gör är politiskt. Jag ville ha makten själv över mitt liv [...] Det var inte aktivism för mig utan en livsstil. Aktivism var jag, det handlar om mig och det är mig det påverkar i längden.* (Intervju nr. 3) och Simon ansåg att *det var aktuellt för att jag såg hos personer jag träffade, hos mig själv och i samhället – att det fanns så mycket som behövdes göras* (Intervju nr. 4). Den upprördhet de kände över att lagen påverkade dem själva eller deras omgivning kan relateras till den sorg som kan uppstå i och med den påtvingade barnlösheten, och ofta beskriver informanterna en känsla av att de ”fick nog”. Enligt Butler är det faktum att när en gör sin sorg till politik och ett motstånd, är att inte förpassa sig själv till en passivitet eller maktlöshet. Motståndet i sig kan visa att vår överlevnad kan bli avgjord och kontrollerad av andra och att livet kan vara osäkert (Butler, 2004, s. 23f).

Samtliga informanter uppger att aktivismens start skedde i takt med deras kunskap om lagen. Exempelvis Mio började aktivera sig i frågan om sterilisering, efter år av aktivism i HBTQ rörelsen:

Jag blev mer och mer intresserad när jag fick när jag fick lära mig restriktionerna, egentligen alla restriktioner för transpersoner, som lagstiftningarna, att man inte fanns med i diskrimineringslagen och hatbrottslagen. Ju mer jag lärde mig så kom jag in i aktivismen mer. (Intervju nr. 1)

Mio var inte den enda som reagerade på orättvisan i lagar som rör transpersoner, det återfinns i samtliga intervjuer. Även Hanna motiverades till aktivism och blev upprörd när hon insåg att lagen fanns och att det rådde en låg kunskap om den i samhället:

När jag upptäckte det här blev jag förbannad för att jag hade, precis som de flesta andra, trott att tvångssteriliseringarna slutade på 70-talet. Jag satt med en transkvinna som är en väldigt god vän, som hade sparat könsceller i Danmark och hade fått veta att om det upptäcks får hon ingen hjälp. Hon blev så rädd att

hon bad mig att sitta med när hon ringde kliniken i Köpenhamn för att de skulle slänga hennes könsceller. Det är ju en slags abort på ett vis, och hon var helt förstörd – det var hennes möjlighet att få egna barn. Det var den enda chansen hon hade haft. Då blev jag förbannad rent ut sagt och började politiskt sprida informationen att det här pågick. (Intervju nr. 2)

Informanterna såg en anledning till att börja arbeta aktivistiskt dels för att informationen om lagen i samhället var låg och dels som ett uttryck för deras igenkänning och empati för de drabbade. Informanterna fick veta om lagen och började därmed sprida sitt budskap om att transpersoners förkroppsligande inte bör innebära en sterilisering.

Ingen av informanterna kände sig likgiltiga inför lagen, tvärtom. Kunskapen om lagens påverkan för transpersoner ledde därför fram till deras arbete för rättvisa och därmed för att bli accepterad i samhället. Judith Butler påpekar att relationen mellan subjektet och dess kulturella begriplighet är kopplat till rättvisa – allas rätt att bli sedda som likvärdiga och uppnå rättvisa. Rättvisa handlar inte bara om hur en behandlas utan beror på hur samhället är uppbyggt, genom vad som räknas som mänskligt och de sociala normerna som reglerar det kriteriet. Som transperson måste en förhandla och övertyga omgivningen om ens mänsklighet, just för att en transperson inte inkluderas i de förväntade kroppsliga normerna. De förkroppsligade normerna är nämligen avgörande för att bli igenkännbar i sitt genus och som person (Butler, 2006, s.184). Ojämligheten mellan ”gemene man” och transsexuella personer var således påtagliga för informanterna – det var ett skillnadsskapande som de i och med sitt arbete försökte minska.

Gustav upprördes av orättvisan i att lagarna som rörde transpersoner stod oproportionellt i relation till varandra:

Bara att få reda på vad lagen sa och att den är från 1972 var en bisarr känsla. Det var okej att göra könskorrigering vid 1972 men man var fortfarande sjuk om man var homosexuell – när man började jämföra lagarna blev det bisarrt. (Intervju nr. 3)

Hannas känslor inför aktivismen karaktäriserades istället av känslan av att känna sig sviken och var arg av att frågan var ”gömd”:

Jag kände mig lite sviken av HBTQ-rörelsen för att jag hade varit med om att slagits för folk som var i riskzonen för HIV och allt sånt där – och så hade det varit helt tyst om något så här fruktansvärt och det chockerade mig lite. Sedan när jag var hos min väninna blev jag jätteförbannad och kände att jag måste börja skrika och gapa – så då gjorde jag det. (Intervju nr. 2)

Tidigare har Hanna varit bekväm i sin roll som aktivist, men hon beskriver att hon upplevde en chock när hon fick kännedom om steriliseringskravet. Detta uppvaknande som chockerar och skaver kan liknas med Ahmeds tankar om bekvämlighet och queera personers möjlighet till att känna ett hemmahörande. När Hanna görs medveten om lagen förlorar hon på ett sätt sin bekvämlighet både i HBTQ-kretsen och i samhället som hon hade haft tillit till, transpersoners ojämlika villkor och ojämlikhetens koppling till den fysiska kroppen blir synlig för henne i takt med hennes ökade kunskap i frågan. I och med den förlorade bekvämligheten måste hon orientera sig än en gång för att inträda denna fråga i transaktivismen (Ahmed, 2006, s.158). Denna gång med ”skrik och gap”.

Hanna kände som många andra informanter, att transpersoner hade blivit svikna av samhället överlag. Men flertalet informanter delger även att de kände positiva känslor genom att finna en solidaritet i uppslutningen i kampen. Som till exempel Gustav som kände positivitet inför sitt engagemang blandat med ansvarskänslor och allvar:

Det var absolut positivt, dels att bara träffa människor som brinner och bryr sig om samma frågor. Men också sambanden – typ att transfrågan går in i skolfrågor, hälsofrågan och synliggörandet – det blir en positiv grej men samtidigt ett stort ansvar som man tar på sig, men det blir nästan för stort när det talas om att rädda liv. [...] Att få ett mejl som säger 'jag kände mig ensamast i världen, du har räddat mitt liv' [...] Det är ett ansvar för andra människor som du aldrig ens har träffat, det är mycket ansvar som hamnar på ens axlar. (Intervju nr. 3)

Gustav visar även på en medvetenhet över de uppoffringar som var tvungna att göras i kampen, när han delar med sig av sitt starkaste minne:

När jag satt med på mitt första remissförslagsmöte och faktiskt kollade på lagen och insåg hur dumma i huvudet de har varit. Vi tänkte att 'det här vill vi ändra och ta bort, men det kommer de aldrig att gå med på så vi går halvvägs'. Att bara sitta och prata om det... att om vi vill gå hela vägen, så är det vi som måste sänka våra krav – för annars kommer det aldrig gå igenom. I efterhand tänker jag att det var ju att man kompromissade om människors liv bara för att man vill få igenom det halvvägs och inte få ett avslag – det blir så bisartt. (Intervju nr. 3)

Gustav kände att han i sin kamp kompromissade om mänskliga rättigheter när hans arbetsgrupp i RFSL skulle lägga fram förslag för lagändring. Kompromissen som han beskriver pekar på en närvaro av de normerande linjer som Sara Ahmed själv talar om, en medvetenhet om att det finns upptrampade stigar som enligt samhället ”bör” följas för att ens liv ska erkännas som ett

liv värt att levas. Att sänka sina krav visar på hans medvetenhet över att transgruppen inte följer den heteronormativa linjen som en förväntas följa för att få ett samhälleligt gehör på sina rättvisekrav. Med andra ord väljer han att fokusera på att ”mötas halvvägs” – genom att bara kräva ett borttagande av steriliseringarna, istället för att kräva att lagen tas bort helt och hållet. (Ahmed, 2006, s.16f).

AKTIVISTISKA STRATEGIER OCH SAMHÄLLELIGT GEHÖR

Queeraktivism har sedan 1990-talet i regel byggts på konfrontation, ironi, civil olydnad och direkt aktion – för att på effektivt sätt slå igenom med sina budskap (Ambjörnsson, 2006, s.172). Informanterna hade således, som många aktivister innan dem, olika sätt att nå ut till allmänheten för att påverka till en förändring i lagstiftningen. De informanter som anslöt sig till organisationer, vilket är majoriteten, hade ett flertal uttalade strategier för att nå fram till allmänheten med sin politiska agenda.

MEDIESTRATEGIER

En central aktivistisk strategi var att figurera i den mediala sfären, som Mio beskriver:

Vi skrev överallt känns det som, SVD, DN, GP, Aftonbladet och Expressen – och sedan gjorde vi det igen. Till slut sa journalisterna att det var en jättespännande fråga och att det är jätteviktigt men det finns ingen nyhet längre – just för att det gick så djävulskt långsamt. (Intervju nr. 1)

Att figurera i media via organisationer som Transföreningen FPES, KIM⁸ eller RFSL var inte ovanligt bland informanterna, men vissa gjorde det på egen hand. Gustav tyckte till exempel att det i början av 2000-talet fanns väldigt lite information om transpersoner generellt och började själv ställa upp i intervjuer. Han var med i flertalet artiklar och en tevedokumentär vid sidan av sitt organiserade arbete i RFSL, medan Hanna förde kampen på andra mediala plattformar:

Jag har alltid varit aktiv på nätet, sedan det kom, jag kände att de organisationer som fanns, främst RFSL eller FPES på den tiden var väldigt tysta om allt som gällde fanns. [...] Jag gjorde som många andra och förde en gerilla kupp på egen hand – där jag skrev artiklar och gav ut information. Men vi hade ingen central organisation, utan talade där det fanns ett tillgängligt forum. Sociala medier, twitter, facebook, QX och instagram. Det är ju lite så med transaktivism fortfarande – det är inte så att det är centraliserat i RFSL eller FPES, utan de flesta som för en sorts transkamp idag är bara sig själva och fria. [...] (Intervju nr. 4)

⁸ Föreningen KIM, Kön-Identitet-Mångfald, är en medlemsgrupp som verkar för allas lika rättigheter, oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck.

Det aktivistiska arbete som fördes i medier och som ledde fram till lagändringen var enligt informanterna mångfacetterad, vilket även framgår i en jämförelse av Gustav, Hanna och Mios citat ovan. Den mest vanligt förekommande upplevelsen av den mediala debatten var att majoriteten av rösterna som höjdes i debatten ville avskaffa tvånget. Aktivisterna ägde debatten och höll den vid liv, som Mio påpekar:

Medialt var det inte många som skrev förutom vi, de var några från redaktionerna själva som skrev med dem var oftast hårt preppade av oss när de diskuterade. Vi rättade deras texter, alltså de skrev ju bara för att vi lyfte frågan – det var inte någon grävande journalist (Intervju nr. 1)

Mio skrev artiklar i media som en representant för RFSL, som nämns ovan, medan Hanna och Gustav stod i direkt kontakt med allmänheten, då de gick ut i media som privatpersoner och förde sin kamp i sociala medier. Med andra ord hade informanternas kamp en bred medial spridning.

ORGANISATIONERNA I KONFRONTATION MED STATEN

En av strategierna som organisationerna och dess aktivister förde kallades för strategisk processföring, vilket innebär att stämma staten och använda sig av mänskliga rättighetskonventioner för att ”trumfa” nationell lagstiftning – vilket ledde fram till domstolsprocessen som fällde lagen. Både RFSL, FPES och KIM pratade ihop sig och valde därmed att nedprioritera övriga transfrågor i deras föreningar för att lättare uppnå en förändring av lagstiftningen när de konfronterade staten och dess representanter. Frågor som nedprioriterades var exempelvis könsneutrala personnummer. Aktivister som Mio och Lisa träffade både politiker och makthavare som: regerings- och myndighets representanter, socialstyrelsen, Rättsliga rådet och deras utredningsteam. Organisationerna fick även medhåll från majoriteten av sittande partiers ungdomsförbund, vilket skapade en intern press på vuxenpartierna över deras motvillighet till ändring. Prioriteringarna förklarades av Mio – att steriliseringsfrågan fick vara *den viktigaste frågan och om vi ger dem en massa politiska utvägar i andra frågor istället så kommer inte något hända med den här frågan. Det var ett väl avvägt val som vi gjorde, att som organisationer driva denna fråga – först, främst och alltid* (Intervju nr. 1). En enad front av organisationer var att föredra, dessa hade under denna period kontinuerlig kontakt med makthavare och statliga representanter. Judith Butler menar att staten är det normerande organ som har medel och makt för att bekräfta begär eller sexualiteter, därmed kan staten berättiga dem, göra dem offentliga och få dem att bli ansedda som permanenta samt hållbara i samhället. I och med att en stat erkänner en grupp som legitim förmedlas det till samhället att dessa liv är

viktiga – det blir allmängiltig fakta för samhället att gruppen ska ha rätt till barn om staten går med på att benämna gruppens liv som ”sörjbara” (Butler, 2004, s.111). Enligt informanterna skulle lagändringen innebära ett sådant erkännande av transpersoner som samhällsgrupp. Därav var organisationernas prioritet att konfrontera staten en gynnsam strategi – vilket Mio själv påpekar:

I Sverige är vi ju vana med att om vi lägger fram tillräckligt många sakargument så vinner vi debatten, så har det alltid varit och HBTQ-rörelsen har ju hela tiden gjort det - att vi nöter ned dem med argument oavsett regering. (Intervju nr. 1)

Hanna som var en autonom aktivist beskrev, som många andra informanter, RFSLs strategi i positiva ordalag:

RFSL använder ju en aktivism som är annorlunda än den som transaktivister själva använder. De utreder, träffar politiker och pratar och fikar – de påverkar inifrån och har en form av nätverk i maktens korridorer som fria transaktivister inte har. Så då började förändringarna ske drastiskt, frågan var inte så ignorerad längre. Det började bli farligt för politiker att avfärda det hela med ett ’äsch, de där är inte viktiga.’ Helt plötsligt var det ett farligt område, då blir det ju förändringar. När folk är rädda för att mista sin makt, så ändrar de på saken. Så det är ju positivt från RFSLs sida, att de tog sig an detta. (Intervju nr. 2)

Statens legitimerande praktik gör att människors relationer kopplas till ett subjekt och inte längre är en privatsak. Subjektet blir offentligt medierat genom att staten benämner dess relationer att vara förenliga med sådant som legitimt offentliga kön, begär och sexualitet (Butler, 2004, s.111). Detta universella erkännande från staten som informanterna hade som mål innebär enligt Butler att den domän som har makt att erkänna vilka relationer som anses vara legitima befästs till staten. Staten blir den primära källan till att konstituera normer för erkännande av liv när en vädjar till den (Butler, 2004, s.115).

TRANSNATIONELLA STRATEGIER

Aktivisterna som anslöt sig till organisationer förde även sin aktivism utanför nationens gränser. De vände blicken mot olika globala HBTQ-organisationer (exempelvis Transgender Europe) och bad dessa att skicka brev till riksdagen, de skapade internationella media kampanjer och transaktivisterna träffade FN-representanter som var på besök för att undersöka hur mänskliga rättigheter upprätthölls. Alla dessa element tillförde en tyngd till aktivisternas kamp. I enlighet med Judith Butler menar jag att när transpersoner träder in i den politiska sfären har de en möjlighet att påverka det politiska livet på dess mest fundamentala nivå, som

att mejsla ut vem som räknas som människa och vilka normer som styr det bestämmandet av ”mänsklighet” (Butler, 2004, s.28f). Detta har informanterna gjort genom att inkludera normerande doktriner som Europakonventionen och FNs mänskliga rättigheter i argumenteringen för att uppnå gehör i sin kamp om rättvisa.

Informanternas hänvisning till mänskliga rättigheter kan jämföras med Butlers tankegångar om det prekära förtryck som transpersoner utsätts för. Att vara förtryckt innebär nämligen att du redan existerar som ett igenkännbart subjekt, men eftersom transpersoner inte räknas in i de normer som utgör kön och genus – i de normer som inräknar dem i mänskligheten – måste de argumentera ”som om” de är människor när de möter allmänhetens och makthavares blick (Butler, 2004, s.30). Att kämpa för sexuella rättigheter innebär således en aktivism som transpersoner utför i mål att bli erkända och uppfattade som människor (ibid, s.32f).

Organisationerna ansåg att detta fokus mot utlandet och mänskliga rättigheter var en bra strategi och motiverades av Mio med att *Sverige är ganska känslig för internationell kritik och vill ju gärna behålla sitt rykte som ’duktig’ globalt* (Intervju nr 1).

AKTIVISMENS PERSONLIGA BAKSIDA – MOTSTÅND, RISKER OCH UTSATTHET

Tiina Rosenberg menar att om en ska lyckas avskaffa förtryck utan att förneka skillnaderna mellan olika sociala grupper måste en beskriva och förstå grupperna på ett sätt som ger rättvisa åt deras ömsesidiga beroende av varandra och de rådande flytande gränserna mellan dem (Rosenberg, 2002, s.16f). Att vara exkluderad från samhällets mittfåra genom att vara en del av en sexuell minoritet innebär att en är beroende av att bli skyddad i offentligheten och i privata forum, exempelvis att inkluderas i hatbrottslagar. Det innebär att denna gruppens möjlighet till ett levbart liv är beroende av att det finns normer av erkännande som försäkrar en om att livet en lever bibehålls och värnas om (Butler, 2004, s.32f). Men det skyddet fanns inte, varken offentligt eller privat, enligt informanterna, när de beskrev sina minnesbilder av vilken behandling de fick när de medverkade i debatten och yttrade sin åsikt. Samtliga informanter var säkra i sina skäl till att aktivera sig i kampen, men det var inte alltid smärtfritt, som exempelvis Hanna vittnar om:

Jag fick väldigt mycket hat. Jag hade en öppen mejladress och satt i styrelsen för RFSL – så jag syntes och folk fick tag på mig. Och det gick väldigt långt. Jag fick dödshot till slut och har haft skyddad identitet sedan 2013. (Intervju nr. 2)

Hanna var under denna period en offentlig person och hoten hon utsattes för går att relatera till

Viviane K. Namastes tankegångar om att det inom den offentliga och privata sfären finns en könad natur som upprätthåller den binära könsuppdelningen mellan män och kvinnor, genom att släppa fram vissa röster och tysta ned andra. När den queera personen träder in i offentligheten sätts heteronormativitetens exkluderande praktik i spel. Eftersom Hanna som transperson varken visar på den förväntade heterosexualiteten eller framställer sig i en heterosexuellt förväntad form skaver hon i sin närvaro och reaktioner väcks. Avgränsningen av den offentliga sfären är enligt Namaste relaterad till de kulturellt sanktionerade könsidentiteterna – den tar ingen hänsyn till dem som står utanför den heteronormativa kontexten. Dessa personer är därmed mer troliga att utsättas för våld och hot (Namaste, 2006, 590) (Rosenberg, 2002, s17f).

”ATT SJUNGA FÖR DÖVA ÖRON” – BRISTANDE GEHÖR OCH OUPPTRAMPADE LINJER
Informanterna kände överlag att det samhälleliga gehöret för deras kamp kunde ha varit bättre. Gustav menade att de som var för lagändringen ofta var redan berörda av den:

Om du frågar en random människa på stan som inte kände en transperson så visste de inte ens att det skedde. De var självklart emot tvångssteriliseringar men resten av transfrågan var inte i deras medvetande. Jag tycker inte gehöret var superstort där ute (Intervju nr. 3)

Under kampens gång kände majoriteten av informanterna att de stundtals ”sjöng för döva öron” och allmänheten var oförstående, som Simon själv säger:

Det blir en sådan svår debatt att ta. Det blir så absurt när det för mig är tydligt att det handlar om mänskliga rättigheter och rätten till sin egen kropp och rätten till sin identitet. [...] Jag tycker att det ibland är asjabbigt att debattera om, att skriva debattartiklar som säger samma sak gång på gång.(Intervju nr. 4)

Om en ser till Butler kan allmänhetens ”döva öron” bero på att ett subjekt måste vara inkluderad i en social gemenskap för att kunna äga sig själv och kännas igen; en vet vad ens eget genus är genom att det finns redan existerande sociala normer som stödjer dess existens och förmår en att kunna göra anspråk på sitt genus (Butler, 2004, s.4). Det är just till den sociala gemenskapen och normer av igenkännande som transpersoner inte hade tillträde till – som de kämpade för att få.

Likaså menar jag att dessa ”döva öron” kan bero på att de kroppar som önskar få ett gehör är de som inte följt de normerande performativa linjer som utgör samhällets orientering i världen –

alltså de ”upptrampade stigarna” som övriga samhället följer vilka visar hur livet ”bör” utformas för att kännas igen som liv värda att levas. Det är den linjen som transpersoner bryter i och med sin könskorrigering och förkroppsligande av sin könsidentitet, men det är även den linjen som aktivisterna vill omvandla till att inkludera mer än enbart heteronormativa släktskap och familjestrukturer i normaliteten. I sin aktivism riktar informanterna kritik mot just det som för majoritetssamhället är en självklar linje att följa (Ahmed, s.16f). Transpersoners lidande kändes inte igen av omgivningen, dels för att deras kroppar och identiteter inte var kulturellt begripliga, och dels för att de ”hotar” den ”straighta” linjen om de beviljas att fortplanta sig, något som tidigare och sedan länge tillbaka krävt heteronormativa relationer.

Flertalet av informanterna minns att de bemötte en retorik som underförstått pekade till könskorrigering som ett val och utgick ifrån att sterilisering var ett rimligt motkrav i utbyte mot en könskorrigering. Simon var själv inte aktiv under perioden då debatten var som hetast, men kommer ihåg att *många kristna personer uttalade sig om att det var ”okristligt” att transpersoner skulle skaffa barn och många diskussioner om att ’det här är priset man betalar för att byta kön’ och att ’man kan inte ha kakan och äta den’*. (Intervju nr4) och Lisa som är en veteran i transrörelsen beskrev motståndet i liknande termer:

De som ville behålla kravet var en mängd olika människor med en mängd olika krav. Det fanns de typer som tyckte att ’ni har ju ändå velat göra en könskorrigering och då får ni ta konsekvenserna’, det var en vanlig grupp i motståndet. Sedan fanns det de som tryckte att hela delen med att ’byta kön’ var knäppt – dem hittar man i pingstkyrkan och andra kyrkor. (Intervju nr. 6)

Motståndarna till lagändringen hade enligt informanterna en inställning av att ”den som ger sig in i leker får leken tåla”. En föreställning att könskorrigeringen måste ha ett pris och att den som gör en könskorrigering bör vara välinformerad och kapabel till beslut – att könskorrigeringsprocessen inte alls var livsviktig för transpersoner i fråga (jfr Erbenius, 2015, s.40). Iris Marion Young menar att det skillnadsskapande som sker när olika grupper skapas och existerar innebär en påverkan i identifieringen av oss själva och andra. Det skillnadsskapandet gör det omöjligt att ignorera skillnaderna i vardagslivet och dess möten – med andra ord påverkar föreställningen av någons identitet vårt agerande gentemot dem (Young, 1990, s.133). Om könskorrigeringen påverkan på transpersoner och arbetet för avskaffandet inte tas på allvar i omgivningen agerande, innebär det att transpersoners könsidentitet avvisas och det blir svårt att debattera om rätten till reproduktion och sin kropp.

Detta kan förklara varför informanterna upplevde att gemene man inte tog frågan på allvar och i politiken där denna process upplevdes vara seglivad och dåligt hanterad – både från den sittande och den forna regeringen. Hanna upplevde politikerna som oseriösa i frågan:

Det handlade ju om någon slags ideologi som inte bejakar folks rättigheter helt enkelt. Vi blev svikna. [...]Det fann en mentalitet om 'att det här är en sådan liten grupp så vi behöver inte bry oss ett skit'. Men det är ju inte ett argument i en demokrati, små grupper ska ha samma rättigheter som stora – det ska inte handla om att vinna val. Det handlar inte om makt, det handlar om att göra rätt. (Intervju nr. 2)

Att de styrande skulle göra rätt och erkänna transaktivisternas demokratiska krav var det som Hanna ville se som förändring. I detta fall handlar det om att slopa mentaliteten om att transpersoner är en obetydligt liten grupp och istället se det, som Mio säger, som *en fråga om mänskliga rättigheter och respekt* (Intervju nr 1). Men med tidens gång kände flertalet informanter att gehöret långsamt bättrades ju mer den politiska kampen fortgick, som Hanna själv påpekar:

Folk trodde ju att det var en ickefråga. Men gehöret kom ju från en hel del människor som satt i bra positioner och förstod. Men det tog ju lång tid, det gjorde det. Det fanns ju röster som påtalade det här länge med det blev inte en fråga först 2009 ungefär. (Intervju nr. 2)

Med tiden ”nötte” aktivisterna ned motståndet.

ATT TACKLA MOTSTÅNDET MOT NORMBRYTANDE FÖRÄLDRASKAP

Informanterna tror överlag att motvilligheten till att ändra lagen kom från gamla värderingar, vilket jag tolkar som heteronormativa värderingar. Transpersoner står utanför det normativa släktskapet, det heteronormativa släktskapet, anses vara farliga för barnen och förödande för de kulturella ramar som upprätthåller begripligheten av människan (Butler, 2004, s.104f).

Värderingarna som majoritetssamhället riktade mot transaktivisterna trodde Gustav även handlade just om att de flesta ansåg det oförenligt att vara transperson och förälder:

Det blir någon slags grundtanke att: det är klart att du inte kan uppfostra barn, du är en sån där konstig transperson. Jag tyckte det var så sjukt hela tiden, för mig är det klart att man ska kunna frysa sina könsceller för att få chansen till att skaffa barn – att bli föräldrar någon gång i livet. Det är jättevanligt att folk pratar om rätten till att skaffa barn, men bara för att du råkar vara transperson får du för det första inte frysa in dina könsceller och för det andra tycker de att du oavsett inte ska ha rätten att skaffa barn och vara tvungen att operera bort allt så att det aldrig går. Sedan kan människor som har snabbt sex på krogen skaffa barn trots att de inte är lämpliga alls. (Intervju nr. 3)

Gustav påpekar hur (o)lämpligheten som förälder är kopplad till könsidentiteten och han jämför ett heterosexuellt engångslogg på krogen med de krav som ställs på transpersoners potentiella föräldraskap – han pekar med andra ord i detta citat på en samhällelig diskrepans. Detta kan ses ur Ahmeds perspektiv, att det inte ansågs finnas utrymme för normbrytande föräldraskap. Då livet är riktat efter vissa linjer mer än andra, genom kravet att vi följer det som är lättillgängligt och det som gör att ens liv ska anses vara ett bra liv, ska en återbetala skulden som livet innebär. Man bör följa den linjen som utlovar ett socialt välstånd och uppnå vissa milstolpar i livet – som att skaffa en familj som ger en fortsättning till den heteronormativa, ”straighta linjen” (Ahmed, 2006, s.21). Ett queert liv avviker från denna plan och är i sig ett hot mot den förväntan som finns på att fortsätta det reproduktiva projektet av vertikala ”straighta” linjer. I detta fall har till och med samhället bestämt att ett queert liv inte heller ska kunna eller bör återbetala livsskulden, för om de gör det i en queer form bryter de ifrån den tillgängliga linjen som ”givits” dem. Det samhälleliga ”hoppet” för att man ska öka familjeträdet, den ”önskan” som finns att reproducera sig, är att de ”räta linjerna” ska producera en vertikal linje (en ny generation) som ska fortsätta följa den ”räta linjen” och det heteronormativa släktledet (ibid, s.83, 91).

I enlighet med Butler menar jag att diskursen, där avvikarna från den normen blir bortstötta från normaliteten på ett eller annat sätt, fyller en reglerande maktfunktion som befäster dominerande normer och gör det succesivt svårare att bryta normen. (Butler, 2004, s.43) Normer har en disciplinerande och övervakande funktion, de begränsar och förhandlar om subjektet – de har inte bara en juridisk funktion. Vilket vi kan se just i lagen om könskorrigering, att steriliseringskravet bestämmer subjektets framtida möjligheter. Statliga regleringar om vilka könsidentiteter som får adoptera och bli föräldrar fyller alltså funktionen av att peka på vilka subjekt som är ideala föräldrar (Butler, 2004, s.55f). Signe Bremer poängterar i sin queerfenomenologiska analys av steriliseringskravet, att *anledningarna till lagens krav på sterilisering berodde inte på enstaka statliga regleringar av den transsexuella gruppens familjebildning men är även kopplat till samhällets föreställningar om familjebildning som går hand i hand med tvåkönsnormen och det linjära könet*. (Bremer, 2011, s.206). Normbrytande föräldraskap i sig kan således vara ett hot för den samhälleliga stabiliteten, som Simon själv påpekar:

Men att folk är rädda för att barn ska ha föräldrar som bryter mot normerna eller för att ett barn eller person skulle ångra sig efter en operation. (Intervju nr. 4)

Den tidsuppfattning som innefattar reproduktion och arv syftar till en överblick av generationer som har stolpat upp vissa värderingar, välstånd, varor och moral – vilka har ärvts genom generationer. Det är en tidsuppfattning som kopplar familjen till historia, som kopplas till nationen. Den visar, om en följer linjen som stakats upp, på en framtid där familjen är inkluderad i en familjär och nationell stabilitet (Halberstam, 2005, s.5). Men eftersom heteronormativiteten är stark gällande familjestruktur och fortplantning försvårar det för en inkludering av normbrytande föräldraskap då denna typ av föräldraskap kanske kommer producera nya värderingar och moral – som nationen inte tidigare behövt ta hänsyn till. Detta går att koppla till Judith Butlers resonemang om hur vår syn på den samhälleliga kulturen kräver att en man och en kvinna producerar barn och att barnet i sig följer samma linje av symbolisk ordning. Den symboliska ordningen innebär en uppsättning av regler som ordnar och stödjer vår syn på verkligheten och kulturell begriplighet (Butler, 2004, s.118). Det symboliskt viktiga heterosexuella ursprunget av ett barn är förstådd som essentiellt för kultur – just för den symboliska ordningen som redan finns i kulturen som barnet träder in i, att bli bekönad utifrån principen att åtra det andra könet (Butler, 2004, s.120).

Att heteronormen och cisnormen påverkade och fortfarande påverkar transpersoner råder det ingen tvekan om när informanterna tillfrågas. Simon svarar att:

Det känns som om hela mitt liv påverkas av cisnormen. För att det är utgångspunkten i min aktivism och jag har stött på otroligt mycket problem med normer i min vardag. Jag blir begränsad i min tillgång till könsbekräftande vård, med relationer – allting! [...] Då kändes det som om debatten handlade om fertilitetsbiten, men nu kan jag i större utsträckning chilla med min kropp. Jag behöver inte ta beslutet om framtida fertilitet nu utan kan byta juridiskt kön och det kan räcka för många. Lagändringen gjorde det lättare, nu kan jag lugna min mamma, som väldigt gärna vill ha barnbarn. (Intervju nr 4)

De flesta informanter menade att det innan lagändringen var svårare för transpersoner att styra över sin egen transformering, då kunde man inte välja att stanna vid ett juridiskt könsbyte och avvakta med eller inte ”fullfölja” transformeringen. De skulle uppnå välmående på bekostnad av sin reproduktiva framtid – vilket framgår i att Simon efter lagändringen kan *lugna sin mamma, som väldigt gärna vill ha barnbarn*. Att skaffa barn är en sorts förväntad kroppslig tendens som förväntas från olika håll, från Simon kommer det från mamma medan det från samhället förväntas från heteronormativa parkonstellationer eller personer. Sara Ahmed menar att vad kroppar ”tenderar att göra” är ett resultat av en upprepning genom historien, en effekt av upprepade handlingar och linjer som tidigare har följts. Repetitionen i sig är avgörande men

också hur det upprepas – det avgör vilken riktning vi tar och i sin tur vilka aspirationer och målsättningar vi har. I detta fall handlar denna tendens om reproduktion, en målsättning om att föra linjen vidare. Vi utför alltså de handlingar som får oss att söka den identitet som markerar uppnåendet (Ahmed, 2006, 56). I denna kontext blir genus en sorts kroppslig orientering som formats genom tiden och dess upprepningar, något som med tiden formar vad vi gör och kan göra (ibid, s.60). Eftersom genus är en stor del av den heteronormativa ramen och lagen var reglerad och upprätthölls genom den ramen, var det för många informanter tydligt att lagen kom från en tid där bara ”goda” föräldrar, som passar in i linjen av handlingar nämnt ovan, skulle tänkas kunna få erhålla rätten till reproduktion.

FRÅN BARNLÄNGTAN TILL KROPPSLIG AUTONOMI

I och med att kampen för lagändring inte var helt oemotsagd och att debatten inte enbart handlade om föräldraskap utan även handlade om kroppslig autonomi – väcktes det funderingar och tankar om kroppslighet hos informanterna. I likhet med Butler menar jag att när medborgare ber staten att inte ingripa i kroppen; vill de att principerna för kroppsligt självförsvar och kroppslig integritet ska bli accepterat som politiska gods. Kroppen är punkten där genus och sexualitet exponeras för andra och blandas in i sociala processer, därmed inkluderas kroppen i de kulturella normer och dess innebörder. Så trots att du äger din kropp så måste den lämnas över till andras tolkning för att begära din autonomi (Butler, 2004, s.20). Så på ett sätt äger staten och samhället din kropp i och med dess normativa makt. Sebastian som själv steriliserades var berörd av denna problematik:

Det växte ju tankar. Även om jag var medveten om kravet och hade gått med på det, tänkte jag ändå men egentligen, varför? Varför ska jag behöva göra det här för att bli den jag ska vara? Varför äger staten min kropp? Det känns ju inte rätt, vad har jag för val egentligen? (Intervju nr 5)

Det är heteronormativa relationer och kroppar som uppmanas att finnas för att de står i ”samhällets bestånd”, medan andra relationer på en symbolisk nivå avfärdas. De relationer som bryter den heterosexuella normen är inte önskvärda – vilket inte bara visar sig i steriliseringskravet utan även i när samkönade äktenskap beviljades men inte fick tillgång till adoption eller assisterad befruktning (Ambjörnsson, 2006, s.63). Gustav minns den frustrationen han kände kring oförståelsen av transpersoners begränsade kroppsliga autonomi:

Jag fick frågan om jag ville ha barn i flera intervjuer, på tal om tvångssteriliseringar. Och de sa ’men du väljer ju det här’ och jag svarade ’nej mitt val är inte att gå igenom det här. Mitt val är mellan att leva eller

inte leva – däri ligger mitt val.’ Jag valde att leva och det här är premisserna som ges mig. [...] Det blev en sådan sjuk grej. Då kan man lika gärna säga att ’du väljer att plugga på den här linjen eller flytta till den här staden – då måste du bli barnlös’(Intervju nr 3)

Hanna bekräftar denna uppfattning, om att det kroppsliga ”valet” *de facto* inte är fritt, utan handlade om att få en möjlighet till ett liv som är värt att leva:

Det är ju väldigt absurt! Man får liksom göra vad man vill med sin kropp utom att röra kuken – den får man inte pilla på! Jag sa i en brevväxling med en argentinsk transman att ’staten bryr sig med om min kuk än mitt liv’ att den finns kvar är viktigare än att jag dör. [...] Min kropp var ju också på väg att förändras och jag fick kämpa för varje steg i processen – då kan jag tänka mig hur de som måste gå igenom samma sak och dessutom förvägrades rätten att få barn. Det måste ha känts fruktansvärt (Intervju nr2)

Många av informanterna upplevde att transpersoners autonomi var villkorad och detta var ett tvingat intimt beslut som den inte gavs alternativ till, men att det inte räckte, som Gustav menade när han sa: *Från början tänkte jag gå igenom hela kastreringsskiten och ta det för vad det är. Men någonstans på vägen tänkte jag vänta tills jag har fullständiga rättigheter till min kropp (Intervju nr3)*. Jenny Gunnarsson Payne skriver att konceptet av intimt medborgarskap bör ses som mer än bara en privatisering av politik, i denna fråga. Den bör ses som en sorts politik som är fylld av möjligheter till att artikulera mer generella politiska krav (som att kräva rätten till reproduktion) och dessutom har denna typ av politik möjligheten att kunna bygga kollektiva identiteter vilket kan innefatta medborgare som inte är direkt relaterade eller påverkade av denna ojämlikhet (Gunnarsson Payne, 2013, s.934). Denna tolkning är relevant i detta sammanhang då många av informanterna fann solidaritet i sin kamp för rätten till autonomi av sin kropp.

Många av informanterna delger, som det nämns ovan, att de upplevt en press att de var tvungna att, när lagen verkade, att ta ett beslut om kroppen i målet av att överleva och leva. Ett beslut som de inte ville ta på bekostnad av sin potentiella framtid – det var situationen som erbjöds. Exempelvis Mio som under denna period var i relation med en transperson som var mitt uppe i processen av en könskorrigering:

Det påverkade mig personligen, vi var ju alldeles för unga för att fundera på att ha barn men det var ändå något som vi gjorde på grund av situationen. Så var läget för många andra också – de var tvungna att börja fundera på sådana frågor allt för tidigt. (Intervju nr1)

Medan Hanna led med sin omgivnings förlust och kopplar det till sitt eget liv, då hon hade ”sluppit” undan kravet:

Om samhället hade varit så pass bra att jag hade klarat av att komma ut i 20 års åldern – då hade jag blivit tvångssteriliserad. Då hade jag aldrig haft mina barn, de hade aldrig existerat. Man tar ju det som en självklarhet att alla i Sverige har lika rättigheter, men det är ju inte riktigt så (Intervju nr2)

Så som Hanna talar om sina barn, som hon fått innan sin transformering, påminner om Judith Butler definition av melankoli, som innebär en sorts symbolisk förlust av ett objekt som en inte är direkt medveten om är förlorat, i detta fall Hannas förlust av de hypotetiska barn hon aldrig kunnat få om hon hade påbörjat sin transformering tidigare. Den melankolin innebär en sorg en inte kan sätta fingret på – det är en luddig bild av en förlust som känns, men inte känns igen. Den melankoliska vet inte vad den har förlorat men behåller dennes förlust av objektet genom att inkorporera det i dennes identitet (Prosser, 2006, s.267). Hannas nära väns förlust och hennes melankoli över de barn hon kunde ha förlorat, blev således en del av hennes aktivistiska subjekt.

EFTER LAGÄNDRINGEN

I slutet kändes det som en kamp mot klockan, vi kände att 'kom igen, vill ni i regeringen inte komma före domen' men så blev det ju. Domen kom före (Intervju nr1). Mio talar i detta citat om de sista månaderna som ledde fram till Stockholms Kammarrätts domstolsbeslut att från och med 1 juli 2013 avskaffa den sista steriliseringslagen – vilket påverkade vad informanterna kände inför ändringen. Någonstans bland glädjeron fanns undringar om varför inte det var politiken som tog tag i lagändringen. Simon upplevde just dessa åsikter om lagändringen bland transaktivister i sin omgivning som kände en bitterhet och frågade sig själva *är det här verkligen vägen vi måste ta för att påverka till beslut?* (Intervju nr4) medan Lisa menar att detta ofta är fallet med transfrågor, när jag frågar henne om hennes starkaste minne från aktivistperioden:

För mig är det en helhet, som sträcker sig långt tillbaka när jag började det här. Det är minnet som visar att vi har fått kämpa som bara fan och till slut lyckats få gehör på våra synpunkter. Vi ska inte räkna med att vi ska få stöd för det vi tycker, utan det har varit så att vi fått vår vilja igenom för att domstolen har tyckt samma sak. [...] Det är det som skiljer transfrågan från andra frågor. (Intervju nr6)

Samtliga informanter medger att de tycker lagändringen var sent påkommen. De flesta av informanterna hade även hoppats på en större symbolisk vikt kopplat till upphävandet, exempelvis Gustav som blev besviken på resultatet lagändringen gav:

Jag trodde att den skulle bli större när den kom, den jobbades på i åtta till tio år, vilket är en ganska lång tid för lagändring. Idag tänker jag inte jätte mycket på den. Men jag trodde att ändringen skulle få större genomslag än den fick i det långa loppet. (Intervju nr3)

Beslutet kom med en tudelad känsla av glädje och sorg. En glädje för att transpersoners framtid var på väg mot en förbättring, men en sorg i och med den mängd personer som fram till dess hade tvingats sterilisera sig och varit utsatta under en sådan lång tid, som Hanna säger:

Man blev ju lite 'det är jättefint att de äntligen ÄNTLIGEN ändrade det, men titta på vad det ställde till med'. Transpersoner har ju en skyhögt siffra för självmord och försök till självmord som man inte överhuvudtaget har uppmärksammat. Jag blev ledsen över att så många skulle ha behövt må så dåligt över en sådan lång tid. (Intervju nr2)

Mestadels var informanterna besvikna över att makthavare inte hade lyssnat på sina medborgare och de upplevde att beslutet togs i en sorts motvillighet, som Hanna säger:

Jag tycker att det hade varit bättre om staten hade gjort en större gest av avskaffandet, att de direkt bett om förlåtelse och säger att 'det är klart att ni ska få skadestånd, ni som drabbats av det här' men det var lite motvilligt. De tänkte 'jamen vi får väl ändra lagen tillslut då' – men det kom ingen officiell ursäkt och inga förslag på ersättning till de drabbade. Jag blev jätteglad just då, men i efterhand tänkte jag att de faktiskt hade haft råd att vara mer ödmjuka när lagen avskaffades. (Intervju nr2)

Informanterna upplever således att makthavarna kunde ha erkänt transpersoner som en samhällsgrupp inte bara med att upphäva lagen, men att de även borde be om ursäkt eller erbjuda ersättning – vilket inte skedde självmant från politikernas sida.

STRIDEN ÄR VUNNEN, MEN KAMPEN ÄR INTE ÖVER

Eftersom tvångssteriliseringarna var en högt prioriterad fråga i transrörelsen under en längre tid var det enligt informanterna även den fråga som i allmänhetens ögon ansågs vara det största och enda problemet för transpersoner. Men så var och är inte fallet, utan samtliga informanter medger att det är en lång väg kvar att gå tills transpersoner uppnår sann jämlikhet. När jag frågade Gustav vad han tänkte när han fick veta om lagändringen, svarade han:

Jag tänkte: Finally! Och sedan: Vad ska vi ta oss an nu? Det är aktivistsjälen som aldrig ger upp. När tvångssteriliseringarna var över så fanns det från många håll en inställning att kampen var klar. Men nej, åldersgränsen finns kvar och mycket mer. Det blev nästan begravt igen, som om kampen var över – men nej, det är den inte. Inte på långa vägar. Det är nackdelen när det blir en stor grej över något som inte var så stort egentligen. (Intervju nr3)

Samtliga informanter har i olika grader fortsatt sitt arbete för ett öppnare samhälle som inkluderar transpersoner som samhällsgrupp. Faktumet att informanterna anslutit sig till en kamp om rättvisa för transpersoner och lyckas med sitt delmål, gör det lätt för informanterna att ge sig själva en positiv självidentifikation när de har en referensgrupp som de nu tillhör. En positiv självidentifikation som enligt Tiina Rosenberg är särskilt betydelsefullt för marginaliserade och utstötta grupper, vilket transpersoner är. Aktivistsjälen som Gustav nämner ovan, återfinns det spår av i samtliga samtal med informanterna. De har förhandlat sig till ett utrymme i den sociala gemenskapen och den individuella upplevelsen som skapades under perioden kan även bekräftas av omvärlden. De var där, de fanns, de hördes och nu syns de. Identiteter, såsom att vara transaktivist eller transperson, skapas i relation till de befintliga sociala kategorierna, av de föreställningar som man uppfattar att andra har om en, genom relationer och integration i gemenskaper. I och med lagändringen luckrades exkluderingen av transpersoner i den sociala gemenskapen upp en aning – mycket tack vare transaktivismen (Rosenberg, 2002, s.53f). Tiina Rosenberg menar att gruppidentitet blir en del av personen när denne person uppfattar den sociala situationen och historien som tillskrivits gruppen som sin egen – det kan vara en självmant placerad individ eller i en tvingad form av inkludering i kollektivet eller en kombination av båda (ibid, s.58). Vad gäller informanterna så kommer de bära med sig erfarenheten att varit bidragande till en lagändring som radikalt förbättrade transpersoners position i samhället. Sebastian som inte var aktivist men berörd privatperson menar att lagändringen gör det lättare att som transperson att hitta ”hem” till sin sociala kategori, till ett ”Vi”, utan att kroppsligt och emotionellt kränkas. För honom innebar lagändringen en slags frihet:

Det är mycket mindre kränkande på något sätt, de får inte kravet att du måste på något sätt göra det här för att tillhöra den grupp du känner att du tillhör. Så det var en enorm lättnad för andra. Vi har lite mer frihet nu. (Intervju nr5)

I och med att lagen upphävdes kan den ses som ett startskott för transpersoner att bli inkluderade i samhällsbilden, de kommer ett steg närmare det den kulturellt dominanta gruppen

erkänner vara ”normalt”. Informanterna, däribland Mio, tyckte att lagändringen gav utrymme till en fortsatt kamp och var en dörröppnare till övriga transfrågor:

Det var startskottet, som en flaskhals. Det har rullat på ganska snabbt med förändringar efter det. Jag står fast vid att vi gjorde rätt prioriteringar för att det låste upp många andra frågor i efterhand. Det största är ju att om man ser på statistiken från Rättsliga Rådet så var anmälningarna i en långsam ökning sedan 70-talet, året efter det upphävdes så stegrade det radikalt – just för att många hade väntat med papperna klara och hoppades på att vi skulle lyckas. Det var en mäktig grej. (Intervju nr1)

Även Hanna nämner att hon efter lagändringen hade även en känsla av att transrörelsen fick medvind i sin fortsatta kamp:

Jag tycker och känner att det finns fler som vågar göra något åt allt, vi försöker göra något åt transvården och helt plötsligt lyssnar man på oss. Vilket man inte hade gjort innan tvångssteriliseringarna avskaffades, då hade man råd att inte lyssna på oss. Det tror jag att man inte har som politiker idag. Det har kommit fram många människor som står på sig för sina rättigheter nu. (Intervju nr2)

Informanter ser sig fortsätta luckra upp heteronormativitet och cisnormen framöver just på grund av den erkännande makten lagändringen hade, vilket Simon visar i citatet:

Då var det ett annat klimat att vara aktivist i, det fanns ett öppet motstånd. Nu får vi väldigt mycket uppskattning och respons, när vi träffar politiker, myndigheter och organisationer. Nu verkar det som om fler förstår vikten av HBTQ-personers rättigheter och transungdomar. Men då var det ett helt annat motstånd och togs inte på allvar [...] Hade vi haft debatten idag hade det nog sett annorlunda ut – men samtidigt var borttagandet av steriliseringskravet något som gjorde att ansökningarna dubblades och fler vågade komma ut. Det borttagandet har varit en viktig del av den transrörelsen som den ser ut idag. (Intervju nr4)

Idag ser transaktivsternas strategier och hjärtfrågor annorlunda ut – nu handlar det bland annat om att arbeta för inkludering av transperspektiv i institutioner som skolor och vård, öka den mentala hälsan hos transpersoner som samhällsgrupp och ett fortsatt arbete med att omforma lagstiftningen om könskorrigering. Lagändringen var en dörröppnare för att inkludera transpersoner som en social kategori och Gustav menar att det har märkt på lång sikt med exempelvis att QX galan har instiftat en kategori som heter ”Årets transperson” och att melodifestivalen välkomnar ”damer, herrar och alla andra”.

SAMMANFATTNING OCH SLUTSATS

Syftet med denna studie har varit att undersöka hur transaktivister som var aktiva i transrörelsen under 2008 till 2013 idag ser tillbaka på perioden – vad den innebar för dem själva och för transpersoner som en samhällsgrupp. Genom att ha redogjort för den mediala debatten som ramade in problematiken av steriliseringskravet i lagen om könskorrigering har det framgått att den främst bestod av motståndare till lagen som riktade hård kritik mot makthavare och gentemot samhället som stort. Det rådde en ständig frågande ton om varför det var viktigt för samhället att behålla lagen. I talet om lagen framgick det att den upplevdes vara förlegad och ansågs rimma illa med självbilden som Sverige har av att vara ett modernt och civiliserat land. I debatten vädjas det kontinuerligt till allmänheten att släppa taget om de skadliga heteronormativa ramarna som hämmar transpersoner till möjlig reproduktion och en potentiell framtid med en familj. Det framgick även av den mediala debatten att allmänhetens kunskap och engagemang i tvångssteriliseringsfrågan var lågt överlag och att det rådde en generell missuppfattning kring att könskorrigeringen var en frivillig process. Den mediala debattens centrala teman tas på och upp i intervjuerna med informanterna, och mycket som sades i debatten kan härledas till informanternas ingång i aktivismen, deras strategier och vad de tyckte om lagändringen när den väl hade trätt i kraft.

Aktivisterna började engagera sig i frågan om att avskaffa tvångssteriliseringar på olika grunder och med olika kontexter. Det som var gemensamt för dem var att frågan väckte starka, och ibland upprörda känslor och igenkänning av den utsatthet som lagen innebar. Oftast innebar kunskapen om lagens existens att de ville börja aktivera sig i frågan, då de kände sig nära den och kände empati för de som drabbats av lagen. Många av informanterna kände sig svikna av samhället i denna fråga, på grund av lagens ”glömdhet”. Informanterna visar på en medvetenhet om att det samhälleliga gehöret och förståelsen skulle vara låg, därför började de kompromissa i sina strategier för att nå resultat och få sin vilja igenom, exempelvis som när Gustav var tvungen att i sin arbetsgrupp sänka sina krav om vad han egentligen ville ändra i lagen till att fokusera främst på att ta bort steriliseringskravet. Denna medvetenhet vittnar om den rigida ram som heteronormativiteten upprätthåller, att de på något plan vet att de för en kamp för att bli kulturellt begripliga och erkännas som människor enligt Judith Butlers teorier. Och enligt Sara Ahmeds teorier så arbetade aktivisterna för att bana väg för en ny linje där det finns plats för normbrytande föräldraskap och för att göra det var de tvungna att avvika från och motbevisa de ”upptrampade stigarna” som redan existerade och upprätthölls genom hetero-

och cisnormen. För att göra detta krävdes flera olika angreppsätt och strategier i kampen. De aktivister som på egen hand förde kampen för lagändring vände sig till sociala medier och medverkade i nyhetsartiklar. De aktivister som anslöt sig till den organisatoriska sidan av kampen, vilket var majoriteten av informanterna, hade flertalet strategier. Exempelvis strategisk processföring, nedprioritering av övriga transfrågor, att sluta sig samman med internationella organisationer, möten med regering, politiker, FN och en kontinuerlig hänvisning till mänskliga rättigheter.

Det blir tydligt av informanternas utsagor att de inte upplevde att det var en självklarhet att få gehör från politiken och staten – men att de förlitade sig på domstolsprocessen för resultat och som sista utväg. Det skydd som transpersoner behöver från både den privata och offentliga sfären, vilket tilldelas övriga befolkningen, upplevdes inte vara närvarande. Istället var ofta motargumentet till deras kamp baserat på en mentalitet i linje med att ”om man är med i leken får man leken tåla”, en föreställning från samhället att sterilisering var ett rimligt motkrav i utbyte mot en könskorrigering. Gehöret var stundtals dåligt men resultatet var oundvikligt – informanterna visar i sina svar att de var tvungna att slå sig fram och inte följa upptrampade stigar istället behöver de konstituera nya normer och nya linjer där entiteterna ”transperson” och ”familj” är förenligt. Men eftersom heteronormativiteten är stark gällande familjestruktur och fortplantning försvårar det för en inkludering av normbrytande föräldraskap då denna typ av föräldraskap kommer producera nya värderingar och moral – som nationen och staten inte tidigare behövt ta hänsyn till. Samhället upplevde transpersoner vara inkapabla föräldrar och ett hot mot samhälleliga synen på familj och föräldraskap. Men för informanterna handlade kampen om mer än det – det var även en kamp om autonomi av sin kropp - och den intimisering som skedde av politiken blev slutligen en möjlighet till att artikulera generella politiska krav såsom reproduktiva rättigheter. Samtliga informanter menar att upplevelsen av en ständig närvaro av hetero- och cisnormer i sitt liv samt att lagen i sig upprätthölls och instiftades genom heteronormativiteten och heterocentrismen i samhället.

Lagändringen var således en vinst, utan tvekan, för samtliga informanter. Men med den glädje som lagändringen innebar, var det även en sorg som uppstod i och med beskedet – alla informanter tyckte att lagändringen var seglivad, kom från fel instans, var motvillig, ett antiklimax, hade gjort för stor skada och var för sent påkommet. Flertalet av informanterna uppgav även att de hade hoppats på att lagändringen hade haft en större symbolisk vikt än den

de facto hade, medan de även medgav att lagändringen var en dörröppnare för övriga transfrågor och var ett erkännande av transpersoner som fullvärdiga medborgare. Medan många av informanterna menade att samhället såg kampen om transpersoners rättvisa och jämlikhet som vunnen – så kände informanterna själva att det är en lång väg kvar att gå till det målet har uppfyllts.

Det som denna vinst främst innebar var att det visade på transrörelsens uppslutning och kollektiva styrka – att de faktiskt har kapacitet och möjligheter till att luckra upp heteronormativa värderingar och normer. Till och med de normer som är lagstadgade. Lagändringen var därför en viktig milstolpe och vinst i transpersoners kamp mot en rättvis behandling och en inkludering i majoritetssamhället som bärs upp av heteronormativa grundpelare, även om det ligger en rad problem i kö att ta tag i så är uppförsbacken mindre tack vare lagändringen.

LITTERATUR

Otryckta källor:

Intervju nr 1, Mio, 18 april 2017 kl:17:24 – Längd: 1 timme och 18 minuter.

Intervju nr 2, Hanna, 19 april 2017 kl: 11:19 – Längd: 1 timme och 5 minuter.

Intervju nr 3, Gustav, 19 april 2017 kl:18:30 – Längd: 1 timme och 7 minuter.

Intervju nr 4, Simon, 20 april 2017 kl:14:00 – Längd: 1 timme och 3 minuter.

Intervju nr 5, Sebastian, 24 april 2017 kl:10:52 – Längd: 1 timme och 16 minuter.

Intervju nr 6, Lisa, 4 maj 2017 kl 16:05 – Längd: 59 minuter.

Tryckta källor:

Ahmed, Sara (2006). *Queer phenomenology: orientations, objects, others*. Durham, N.C.: Duke University Press

Ambjörnsson, Fanny (2006). *Vad är queer?*. Stockholm: Natur och kultur

Berg, Veronica & Summanen, Eddie (red.) (2011). *Det är vår tur nu!: att vara trans i en tvåkönsvärld*. Stockholm: RFSL

Boyd, Alamilla Nan I; Stryker, Susan & Whittle, Stephen (red.) (2006). *The transgender studies reader*. London: Routledge

Bremer, Signe (2011). *Kroppslinjer: kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2011

Butler, Judith (2004). *Undoing gender*. New York: Routledge

Butler, Judith I; Stryker, Susan & Whittle, Stephen (red.) (2006). *The transgender studies reader*. London: Routledge

Darj, Frida & Nathorst-Böös, Hedvig (2008). *"Är du kille eller tjej?": en intervjustudie om unga transpersoners livsvillkor*. Stockholm: RFSL Ungdom

Ehn, Billy & Klein, Barbro (1994). *Från erfarenhet till text: om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Stockholm: Carlsson

Erbenius, Theo (2015). *Könceller och personnummer – En studie av makt och motståndslögiker i transpolitiska domstolsprocesser*. Studentuppsats. Stockholm: Södertörns Högskola.

Gunnarsson Payne, Jenny (2013). *Transgendering Mother's Day: blogging as citizens' media, reproductive rights and intimate citizenship*. Citizenship Studies. New York: Routledge.

Halberstam, Judith (2005). *In a queer time and place: transgender bodies, subcultural lives*. New York: New York University Press

Lundin, Susanne I: Meurling, Birgitta, Lundgren, Britta & Martinsson, Lena (red.). (1999). *Familj och kön. Etnologiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Namaste, Viviane K. I: Stryker, Susan & Whittle, Stephen (red.) (2006). *The transgender studies reader*. London: Routledge

Prosser, Jay I: Stryker, Susan & Whittle, Stephen (red.) (2006). *The transgender studies reader*. London: Routledge

Rich, Adrienne Cecile (1986). *Obligatorisk heterosexualitet och lesbisk existens*. Stockholm: Matrixx

Rosenberg, Tiina (2002). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas

Young, Iris Marion (1990). *Justice and the politics of difference*. Princeton, N.J.: Princeton Univ. Press

Övriga källor:

Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningfaktorer för transpersoner*.

Journal of Homosexuality, volume 58, (2011) Suicide and Suicide Risk in Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Populations: Review and Recommendations,

Regeringskansliet, Socialdepartementet (2012) Ds 2012:46 Avskaffande av steriliseringskrav som villkor för ändrad könstillhörighet. ISBN 978-91-38-23821-9

SFS 1972:119 – Lag om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, svensk författningssamling 1972:119 t.o.m. SFS 2013:405

SFS 2012:456 – Lag om ändring i lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall.

Socialstyrelsen (2010a). *Transsexuella och övriga personer med könsidentitetsstörningar - Rättsliga villkor för fastställelse av könstillhörighet samt vård och stöd*. Stockholm: Socialstyrelsen. ISBN 978-91-86585-38-9

Socialstyrelsen (2010b). *Lagen tvingar transsexuella att sterilisera sig*. Pressmeddelande. [2017- 03-11] (Tillgänglig på: <http://www.socialstyrelsen.se/pressrum/nyhetsarkiv/lagentvingartranssexuellaattsteriliserasig>)

SOU 2000:20, Steriliseringsfrågan i Sverige 1935 – 1975.

SOU 2007:16, Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag.

Stockholms Kammarrätt (2012). ”*Kravet på sterilisering vid könsbyte strider mot Europakonventionen*”. Pressmeddelande. [2017-02-20] (Tillgänglig på: <http://www.kammarrattenistockholm.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Sveriges-Domstolars-pessrum/Nyhetsarkiv/2012/Kravet-pa-sterilisering-vid-konsbyte-strider-mot-Europakonventionen/>)

Tidningsartiklar:

Bankel, Anna-Klara, Jakobsson, Hanna. (2010) ”Har samhället sagt ja till könsbyte, måste man ställa upp på allt” Expressen, 29 juli. Ur Retriver <http://ret.nu/Ci0gkws8> [2017-04-19]

Beatie, Thomas (2011) Sveriges lag hade gjort mig barnlös. Aftonbladet, 1 augusti. Ur Retriver <http://ret.nu/b9UOVNjj> [2017-04-19]

Fjellner, Christopher (2012) Björntjänst när Sverige utmålas som tvångsbastion. Svenska Dagbladet, 6 februari. Ur Retriver [2017-04-19]

Forsberg, Johannes (2012) Regeringen måste släppa skalpellen. Expressen, 15 januari. Ur Retriver <http://ret.nu/yjQqweW6> [2017-04-19]

Gidlund, Lina, Burman, Kerstin m.fl. (2013) ”Rättigheter att slippa påtvingade ingrepp” Dagens Nyheter, 16 augusti. Ur Retriver. <http://ret.nu/cnYH87t1> [2017-04-19]

Karén, Fredric. (2013). TILLBAKABLICK Innan vi lämnar 2013 bakom oss är det på plats med en översiktlig tillbakablick. Svenska Dagbladet Ledarsida, 31 December. Ur Retriver. <http://ret.nu/ysMPly1g> [2017-04-13]

Kvällsposten webbfråga (2010) Ska steriliseringen för transsexuella slopas? Kvällsposten, 30 juli. Ur Retriver [2017-04-19]

Lundberg, Aleksa (2013) KD är ensamma kvar i underlivet. Aftonbladet, 23 Maj. Ur Retriver <http://ret.nu/hluQcIBc> [2017-04-19]

Mattsson, Thomas (2010) Sveket mot de transexuella. Expressen, 26 juli. Ur Retriver <http://ret.nu/LOJXkwDw> [2017-04-19]

Olsson Olsén, Sofia (2011) Ska transsexuella ha rätt att skaffa barn? Aftonbladet, 2 augusti. Ur Retriver <http://ret.nu/9E4NNDD> [2017-04-19]

Ottoson, Jenny, Hansén Goobar, Mikael, Eriksson, Sophia & Karlsson, Nadja. (2007). Sluta tvångssterilisera oss! Aftonbladet Debatt, 27 september. <http://www.aftonbladet.se/debatt/article11265031.ab> [2017-03-20]

Rayman, Sanna (2011) Ett mänskligare Sverige? Svenska Dagbladet, 2 juli. Ur Retriver <http://ret.nu/t2rf9llh> [2017-04-19]

TT (2012) Oppositionen: Sorgligt, skämmigt och gammeldags. DN, 12 januari. <http://archive.is/pSf6l#selection-3077.0-3118.2> [2017-04-12]

Voss, Jon (2012) Tvångssterilisering blir kvar: ”Ett oerhört svek”. QX, 12 januari.
<https://www.qx.se/samhalle/19816/tvangssterilisering-blir-kvar-ett-oerhort-svek/> [2017-04-12]

Wolodarski, Peter (2012) Sent ska moralisten vakna. Dagens Nyheter 20 februari. Ur Retriver
<http://ret.nu/Z6DfrU3z> [2017-04-19]

FRÅGEFORMULÄR:

- Namn, ålder, ort.
- Vad är ditt pronomen?
- Vad är din könsidentitet?
- Hur kom det sig att du började involvera dig politiskt i denna fråga?
- Vad var det som fick dig att ta steget in i politiskt aktivism?
- Hur tedde sig din aktivism? Vilka forum vände du dig till?
- Hur gjorde du din röst hörd?
- Hur kändes det när du började aktivera dig?
- Hur upplevde du din omgivning i och med din aktivism?
- Vad väckte detta ”startskott” för känslor?
- Hur kändes det rent kroppsligt att agitera för autonomi av sin kropp?
- Hur upplevde du debatten om lagen i fråga? Vad sades? Vad saknades?
- Vilka argument upplevde du emot lagen och för lagen?
- Vilka fick synas i debatten enligt dig?
- Hur mycket påverkade och påverkar heteronormen i samhället din aktivism och ditt liv?
- Hur upplevde du gehöret för transpersoners rättigheter under denna tid?
- Ändrades aktivismen under tidsperioden i fråga?
- Debatten kretsar om mänsklig rättighet för att få barn, men även om rätten till sin egna kropp – hur påverkade det dina tankegångar om din egna kropp?
- Vad tyckte du om lagändringen då? Och hur ser du på lagändringen nu?
- Vad innebar lagändringen för transpersoner som grupp i samhället enligt dig?
- Vad innebär lagändringen för dig personligen?
- Vad måste göras för transpersoners rättigheter i samhället?
- Hur långt kvar är det tills målet?
- Vad är ditt starkaste minne från denna period?
- Är det något du vill ta upp som vi inte har täckt än?

BILAGA 1

ORDLISTA

Kön: är en socialt konstruerad kategori vari det sker en uppdelning mellan "män" och "kvinnor".

Könsidentitet: är en persons självidentifierade och självupplevda kön, som varje människa har rätt till att välja.

Könsuttryck: är hur en person uttrycker sitt kön, genom kroppsspråk, klädsel och socialt beteende.

Biologiskt kön: kan definieras utifrån könskromosomer, hormonnivåer och yttre/inre könsorgan. Det består i stor del av en uppdelning mellan antingen XX eller XY kromosomer - som sedan styr vilket kön du har.

Juridiskt kön: är det kön som står registrerat i folkbokföringen, på legitimationen och personnummer. Det är något som bestäms sedan födseln vid inspektion av de yttre könsorganens utseende.

Könskorrigering: är den medicinska och juridiska process som transsexuella genomgår för att ändra sitt kön. Det kallas ofta för könsbyte vilket är en felaktig formulering då transsexuella inte "byter" kön utan korregerar kroppen så att den stämmer överens med den egna könsidentiteten.

Könskorrigerande vård kallas ofta transvård eller TS-vård.

Passera: med detta begrepp menas att en godtas av sin omgivning som antingen man eller kvinna baserat på sitt utseende och beteende. Det är ett behändigt begrepp för att illustrera när omgivningens uppfattning om en persons kön stämmer överens med dess egna upplevda könsidentitet - oavsett biologiskt kön.

Transfobi: innebär den negativa attityd gentemot transpersoner som alstras i både privatpersoner och samhället som stort - något som många menar är rotat i samhällets värderingar.

Transperson: är ett paraplybegrepp som appliceras när en beskriver människor som på olika sätt bryter mot samhällets normer kring könsidentitet och könsuttryck. Detta begrepp berör inte ens sexuella läggning, enbart könsidentitet och könsuttryck.

Transsexuell: är den som upplever sig vara av ett annat kön än det biologiska och i sig har en vilja att förändra kroppen helt eller delvis via exempelvis hormoner eller kirurgi. Det är även en medicinsk diagnos som innebär ett övergångsstadium tills en beviljad korrigering, men det finns även de som identifierar sig som trans efter operationer eller annan korrigering. En transsexuell kille/man är en person som juridiskt är kvinna men identifierar sig som man (och förkortas oftast som FTM, vilket betyder Female to Male), medan en transsexuell tjej/kvinna är en person som juridiskt sett är man men identifierar sig som kvinna (vilket i sin tur förkortas till MTF, Male to Female.) Den självupplevda könsidentiteten är med andra ord det som avgör om en är man eller kvinna.

TS-Vård/Vård för transsexuella: Betyder vanligtvis hela könsutredningsprocessen samt all könskorrigerande vård. TS-vård kan ses som två delar:

Utredning/könsutredning: Den utredning som sker vid något av Sveriges sju utredningsteam för transsexualism. Teamen består ofta psykiater, psykolog och kurator och syftet är att utreda huruvida personen som sökt sig dit är transsexuell eller ej. Transsexualism är psykiatrisk diagnos. Utredningen består främst av samtal kring hur man ser på sin könsidentitet.

Könskorrigering: Ett annat ord för det som ofta kallas för ett könsbyte. Det är den process där en person som fått diagnosen transsexuell korregerar sin kropp genom bland annat hormoner och kirurgi samt ändrar sitt juridiska kön. Ett exempel på kroppskorrigering är masektomi, en operation där bröstet tas bort.

Transvestit: är den som ibland eller alltid använder sig av kläder eller andra yttre attribut som tillhör ett annat kön än det kön denne person förväntas att ha.

(Darj & Nathorst-Böös, 2008, s.2ff) (Berg och Summanen, 2011, s. 6ff)

BILAGA 2

ARTIKELREGISTER FRÅN RETRIVER:

1. Ottoson, Jenny, Hansén Goobar, Mikael, Eriksson, Sophia & Karlsson, Nadja. (2007). Sluta tvångssterilisera oss! Aftonbladet Debatt, 27 september. <http://www.aftonbladet.se/debatt/article11265031.ab> [2017-03-20]
2. TT (2012) Oppositionen: Sorgligt, skämmigt och gammeldags. DN, 12 januari. <http://archive.is/pSf6l#selection-3077.0-3118.2> [2017-04-12]
3. Voss, Jon (2012) Tvångssterilisering blir kvar: "Ett oerhört svek". QX, 12 januari. <https://www.qx.se/samhalle/19816/tvangssterilisering-blir-kvar-ett-oerhort-svek/> [2017-04-12]
4. Karén, Fredric. (2013). TILLBAKABLICK Innan vi lämnar 2013 bakom oss är det på plats med en översiktlig tillbakablick. Svenska Dagbladet Ledarsida, 31 December. Ur Retriver. <http://ret.nu/ysMPly1g> [2017-04-13]
5. Gidlund, Lina, Burman, Kerstin m.fl. (2013) "Rättigheter att slippa påtvingade ingrepp" Dagens Nyheter, 16 augusti. Ur Retriver. <http://ret.nu/cnYH87t1> [2017-04-19]
6. Wolodarski, Peter Utg. (2013) Frihet annat än rättighet. Dagens Nyheter, 13 Augusti. Ur Retriver. <http://ret.nu/bzjEop4W> [2017-04-19]
7. Wolodarski, Peter Utg. (2013) "Sverige måste ge skadestånd till tvångssteriliserade män" Dagens Nyheter, 12 Augusti. Ur Retriver. <http://ret.nu/woZzQmcu> [2017-04-19]
8. Brandel, Tobias. (2013) Regeringen ska ha fokus på t:et i hbt. Svenska Dagbladet, 3 Augusti. <http://ret.nu/705VMzZT> [2017-04-19]
9. Möller, Michaela. (2013) Våld och förtryck vardag för världens hbt-personer. Expressen, 28 Juli. Ur Retriver <http://ret.nu/Ha4P6CNd> [2017-04-19]
10. Sjögren, Helena. (2013) Föddes som man – Nu drömmer Lisa om barn. Expressen, 7 Juli. Ur Retriver <http://ret.nu/Hmg0pw49> [2017-04-19]
11. Stjernstedt, Jenny. (2013) Könshytare begär upprättelse. Svenska Dagbladet, 24 juni. Ur Retriver <http://ret.nu/6OEQJdAL>. [2017-04-19]
12. Jonsson, Carl-Johan (2013) Spela spel och slipp bli en trångsynt politiker. Aftonbladet, 7 juni. Ur Retriver <http://ret.nu/2LBkYIQ5> [2017-04-19]
13. Lundberg, Aleksa. (2013) Be om ursäkt för steriliseringarna. Aftonbladet, 5 Juni. Ur Retriver <http://ret.nu/klmug3Zj> [2017-04-19]
14. Lundberg, Aleksa (2013) KD är ensamma kvar i underlivet. Aftonbladet, 23 Maj. Ur Retriver <http://ret.nu/hIuQcIBc> [2017-04-19]

15. Stjernstedt, Jenny (2013). Könshytare slipper bli steril. Svenska Dagbladet, 10 Januari. Ur Retrifer <http://ret.nu/73O9gUj6> [2017-04-19]
16. Stjernstedt, Jenny (2012) Risk behålla könskörtlarna. Svenska Dagbladet, 29 Juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/7eVBa99B> [2017-04-19]
17. Stjernstedt, Jenny (2012) Nytt hopp för transpersoner. Svenska Dagbladet, 28 Juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/0aUvY3NO> [2017-04-19]
18. Andersson, Carl V (2012) Splittrade i TV. Kvällsposten 29 februari. Ur Retrifer <http://ret.nu/LgD96Lvq> [2017-04-19]
19. Norman, Lina (2012) ”Det är en korkad fördom att man väljer att byta kön” Aftonbladet – Härligt Hemma! 25 februari Ur Retrifer <http://ret.nu/HxwsH09J> [2017-04-19]
20. Wolodarski, Peter (2012) Sent ska moralisten vakna. Dagens Nyheter 20 februari. Ur Retrifer <http://ret.nu/Z6DfrU3z> [2017-04-19]
21. Fredén, Jonas (2012) Glädje över slopat krav på sterilisering. Dagens Nyheter, 19 februari. Ur Retrifer <http://ret.nu/JLkndy> [2017-04-19]
22. Haldesten, Maria (2012) Tvinga inte till sterilisering! Göteborgs-Posten, 13 februari. Ur Retrifer <http://ret.nu/44McqAZg> [2017-04-19]
23. Billborn, Jesper (2012) Tvångssteriliseringarna måste stoppas. Sydsvenskan, 9 februari. Ur Retrifer <http://ret.nu/F1tXtXa> [2017-04-19]
24. Jönsson, Tinahåkan (2012) Vi och Dom. Sydsvenskan, 8 februari. Ur Retrifer <http://ret.nu/oz3wDfaM> [2017-04-19]
25. Lindberg, Anders (2012) Kör över KD om sterilisering nu, 8 februari. Aftonbladet. Ur Retrifer <http://ret.nu/XFKO2n4U> [2017-04-19]
26. Fjellner, Christopher (2012) Björntjänst när Sverige utmålas som tvångsbastion. Svenska Dagbladet, 6 februari. Ur Retrifer [2017-04-19]
27. Arver, Stefan, Dhejne, Cecilia m.fl (2012) ”Ingen talar för steriliseringskravet”. Sydsvenskan., 23 januari Ur Retrifer <http://ret.nu/EAiQ7zd> [2017-04-19]
28. Forssberg, Johannes (2012) Regeringen måste släppa skalpellen. Expressen, 15 januari. Ur Retrifer <http://ret.nu/yjQqweW6> [2017-04-19]
29. Rehnquist, Pia. (2012) Steriliseringar. Sydsvenskan, 14 januari. Ur Retrifer <http://ret.nu/LitOYdQ> [2017-04-19]
30. Swedin, Daniel (2012) Borgarna tänker tvångssterilisera. Aftonbladet, 13 januari. Ur Retrifer <http://ret.nu/bpvF13il> [2017-04-19]
31. Dittrich, Boris (2012) Håll tassarna borta från våra underliv. Aftonbladet, 4

januari. Ur Retrifer <http://ret.nu/gZK8gbt> [2017-04-19]

32. Kjöllner, Hanne (2011) Inlägg: Människor som genomgår en könskorrigering har rätt till lika vård. Dagens Nyheter, 12 augusti. Ur Retrifer <http://ret.nu/JNqSErRX> [2017-04-19]

33. Brihed, Amanda (2011) Äntligen får vi transpersoner synas. Aftonbladet, 6 augusti. Ur Retrifer <http://ret.nu/J0XTU20> [2017-04-19]

34. Eriksson, Niklas (2011) ”Vi drar ut tänderna på lagen” Aftonbladet, 3 augusti. Ur Retrifer <http://ret.nu/VhlKXcUQ> [2017-04-19]

35. Olsson Olsén, Sofia (2011) Ska transsexuella ha rätt att skaffa barn? Aftonbladet, 2 augusti. Ur Retrifer <http://ret.nu/9E4NNDD> [2017-04-19]

36. Beatie, Thomas (2011) Sveriges lag hade gjort mig barnlös. Aftonbladet, 1 augusti. Ur Retrifer <http://ret.nu/b9UOVNjj> [2017-04-19]

37. Rayman, Sanna (2011) Ett mänskligare Sverige? Svenska Dagbladet, 2 juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/t2rf9llh> [2017-04-19]

38. Strömberg, Maggie (2011) ”Aldrig annat än respekt för den jag är” Svenska Dagbladet, 1 juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/qeJ38Ket> [2017-04-19]

39. Westerlund, Ulrika (2011) ”Ni kan skrota den skamliga lagen om tvångsterilisering” Kvällsposten, 30 juni. Ur Retrifer <http://ret.nu/dFKF3sXu> [2017-04-19]

40. Rayman, Sanna (2011) En svår fråga hur då, Göran Hägglund? Svenska Dagbladet, 22 juni. Ur Retrifer <http://ret.nu/MmyVs1hY> [2017-04-19]

41. Brihed, Amanda (2011) Pride – för min rätt att slippa samhällets fixering vid underliv. Expressen, 19 juni. Ur Retrifer [2017-04-19]

42. Wiklund, Lotten (2011) Född i fel kropp. Dagens Nyheter, 18 maj. Ur Retrifer <http://ret.nu/7VbG8wGy> [2017-04-19]

43. Stenberg, Ewa (2010) Ett svart kapitel i Sveriges historia. Dagens Nyheter, 31 juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/udZfg8xj> [2017-04-19]

44. Bankel, Anna-Klara, Jakobsson, Hanna. (2010) ”Har samhället sagt ja till könsbyte, måste man ställa upp på allt” Expressen, 29 juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/Ci0gkws8> [2017-04-19]

45. Mattsson, Thomas (2010) Sveket mot de transexuella. Expressen, 26 juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/LOJXkwDw> [2017-04-19]

46. Ericsson, Niclas (2010) Könsbyte: Låt pappa få rätt att bli mamma. Dagens Nyheter, 2 juli. Ur Retrifer <http://ret.nu/MsRStaUM> [2017-04-19]

47. Forssberg, Johannes (2009) Låt männen föda barn. Expressen, 29 december. Ur

Retriver <http://ret.nu/vZYqEx78> [2017-04-19]

48. Jönsson, Tinahåkan (2008) Vi kan inte låtsas att de ”andra” inte finns. Sydsvenskan, 16 november. Ur Retriver <http://ret.nu/FIGtGyQD> [2017-04-19]

49. Brihed, Amanda (2010) Villkorad vård är oförsvarbart. Aftonbladet, 23 juni. Ur Retriver [2017-04-19]

50. Hägglund Göran (2010) Transpersoner ska bemötas bättre. Aftonbladet, 17 juni. Ur Retriver [2017-04-19]

51. Kvällsposten webbfråga (2010) Ska steriliseringen för transsexuella slopas? Kvällsposten, 30 juli. Ur Retriver [2017-04-19]

52. Billing, Mimi (2015) Var tredje transperson har självmordstankar. Dagens Nyheter, 1 juni. Ur Retriver <http://www.dn.se/sthlm/var-tredje-transperson-har-sjalmordstankar/> [2017-04-21]